

Міністерство освіти і науки України
Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького
Навчально-науковий інститут іноземних мов
Кафедра російської мови, зарубіжної літератури та методики навчання

О. І. КРЕТОВА

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: АНТИЧНІСТЬ

Навчально-методичний посібник

Черкаси – 2023

ББК 83.3(0)3 я73
УДК 82(091):(075.8)
К 80

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 6 від 13.12.2022 р.)*

Рецензенти:

Лімборський І. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики перекладу та іноземної мови Східноєвропейського університету ім. Рауфа Аблязова

Ярмоленко Н. М., доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури і компаративістики Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

Богданова І. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики навчання Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

К 80 Кретьова О.І.

Історія зарубіжної літератури: античність : навч.-метод. посіб. Черкаси: видавець Третьяков О. М., 2023. 72 с.

ISBN 978-617-7827-52-7

Навчально-методичний посібник з курсу «Історія зарубіжної літератури: античність» призначений для студентів першого курсу, що починають вивчати історію зарубіжної літератури, за традицією, саме з опанування означеного курсу, а також для викладачів. Навчальний курс входить до освітніх програм професійної підготовки майбутніх учителів зарубіжної літератури, філологів різних спеціалізацій і спрямований на системне засвоєння найкращих надбань античної літератури, усвідомлення естетичних та історичних реалій тієї доби, визначення значення античної спадщини для формування європейської культури. Він також тісно пов'язаний з теоретичними та практичними курсами з літературознавства, світової історії, філософії й іншими дисциплінами філологічного циклу. Пропонований навчально-методичний посібник стане у нагоді студентові для організації самостійної роботи, а викладачеві – для організації навчального процесу з дисципліни.

ББК 83.3(0)3 я73
УДК 82(091):(075)

ISBN 978-617-7827-52-7

© Кретьова О.І., 2023

ЗМІСТ

- 1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни**
- 2. Мета й завдання вивчення дисципліни. Її місце в навчальному процесі. Критерії й форми оцінювання**
 - 2.1. Мета вивчення курсу
 - 2.2. Завдання вивчення курсу
 - 2.3. Основні результати навчання та компетентності, що мають бути сформовані у студентів
 - 2.4. Міждисциплінарні зв'язки
 - 2.5. Форми контролю знань і критерії оцінювання з курсу
- 3. Структура та зміст курсу**
 - 3.1. Тематика і зміст лекцій
 - 3.2. Тематика і зміст практичних (семінарських) занять
 - 3.3. Самостійна робота студентів
 - 3.3.1. Мета й завдання самостійної роботи студентів
 - 3.3.2. Форми організації самостійної роботи
 - 3.3.3. Перелік завдань для самостійної роботи
 - 3.3.4. Питання для самостійного опрацювання
 - 3.4. Питання для самоконтролю. Питання до іспиту
- 4. Перевірка компетентностей студентів**
 - 4.1. Модульні контрольні роботи
 - 4.1.1. Мета контрольних робіт
 - 4.1.2. Загальні вимоги до контрольних робіт
 - 4.1.3. Зміст контрольних робіт
 - 4.2. Тестові роботи
 - 4.2.1. Мета тестових робіт
 - 4.2.2. Структура тестової роботи
 - 4.2.3. Зразок тестової роботи
- 5. Навчально-методичні матеріали з дисципліни**
 - 5.1. Список рекомендованої літератури
 - 5.2. Глосарій з курсу
 - 5.3. Міні-хрестоматія
 - 5.4. Методичне забезпечення курсу

1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ЛІТЕРАТУРА ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

ТЕМА 1.1. Вступ. Антична література: періодизація, джерела вивчення античної літератури. Творчість Гомера.

Античне суспільство та його місце в історії людства. Хронологічні і географічні рамки античності. Основні історичні етапи соціально-економічного розвитку античного суспільства: а) общинно-родовий лад; б) рабовласницька формація: час міст-держав, час значних державних утворень. Основні історичні етапи культурного й літературного розвитку античного суспільства: *архаїчний, класичний, елліністичний*. Переважна проблематика і жанрові форми, відповідні цим етапам.

Періодизація давньогрецької літератури:

1. Література епохи родового ладу і його розкладання (з найдавніших часів до VIII ст. до н. е.). Архаїка. Усна народна творчість. Героїчний епос.
2. Література періоду становлення полісів (VII – середина VI ст. до н. е.). Рання класика. Лірика.
3. Література періоду розквіту і кризи полісів (V – середина IV ст. до н. е.). Зріла класика. Трагедія. Комедія.
4. Література елліністичного періоду (друга половина IV – середина I ст. до н. е.). Новоаттична комедія. Олександрійська поезія.

Періодизація давньоримської літератури:

1. Література епохи царів і становлення республіки (VIII – VI ст. до н. е.). Архаїка. Усна народна творчість.
2. Література періоду розквіту республіки (III – перша половина II ст. до н. е.). Зріла пора докласичного періоду. Комедія.
3. Література періоду кризи і загибелі республіки (середина II ст. – 30 р. I ст. до н. е.). Кінець докласичного і початок класичного періоду. Дидактичний (філософський) епос. Лірика. Прозаїчні твори.
4. Література періоду становлення імперії (принципат Августа, 30 р. I ст. до н. е. – 14 р. I ст. н. е.). Класика. Епос. Лірика.
5. Література ранньої (I – II ст. н. е.) і пізньої (III – V ст. н. е.) імперії. Післякласичний період. Трагедія. Епіграма. Сатира. Роман.

Джерела вивчення античної літератури: літературні пам'ятки, додаткові свідчення пізніх авторів, дані образотворчого мистецтва й археології. Збереження пам'яток античної літератури і мистецтва.

Гомер – легендарний творець «Іліади» й «Одіссеї». Гомерівське питання. Відображення в поемах декількох історичних епох з переважним і визначальним впливом епохи зрілості первісно-общинного ладу. Тип художнього мислення поем, його основні закономірності. Тип художнього мислення поем, його основні закономірності. Тема «Людина і суспільство» в епічній співвіднесеності: людина-герой – плем'я-народ. Епічний ідеал людини – героя-воїна. Людські характери, що розкриваються в діях і мові (Ахілл, Агамемнон, Гектор, Пріам, Парис). Структура епічної характеристики.

Композиційна своєрідність поем. Загальність і закінченість епічної дії. Самозначимість об'єктів оповіді усередині єдиного епічного цілого (сцена: Одісей, що втрачає плащ, «Іліада», II, 182–184). Нагнітання деталей, що слугують завершеності дії та уповільнюють епічну оповідь. Закон «хронологічної несумісності». Гармонія і паралелізм. Авторська позиція «об'єктивного» свідчення. Вибір лексико-зображальних засобів: постійні епітети, розгорнуті порівняння, повторюваність описів («загальні місця»), роль гіперболи в створенні епічного образу.

Героїчна пісня як художня основа народного героїчного епосу.

Героїчний епос. Поєми «Іліада» й «Одіссея». Фольклорна основа поем, їхній пізніший запис і літературна обробка. Переказ про Троянську війну, його історичні і міфологічні елементи. Перехід від міфології до поезії. Час і місце виникнення поем, їхнє авторство.

ТЕМА 1.2. Творчість Гесіода. Відмінність Гесіодового епосу від Гомерового

Міфологічний зміст античної, і насамперед грецької, літератури. Міфологічне світосприймання як особлива стадія в процесі художнього осмислення світу. Міфологія як наука про міфи і як система міфів (поема Гесіода «**Теогонія**»). Сказання про богів і героїв. Міф як «грунт і арсенал» античного мистецтва. Особлива, послідовно мінлива роль міфології в античній культурі і літературі: від світогляду до художнього засобу.

Краща поема *Гесіода* «**Роботи і дні**». В центрі не міфологічний герой, а сам поет, звичайна сучасна людина. Автобіографізм поеми. Це повчання братові, що відсудив у поета спадщину, а потім розтринькав її (звідси повчання про правду, справедливість; повчання про працю, про її значення, практичні поради щодо хліборобства). Найголовніше те, що в поемі відбився гостро особистий склад мислення людини, що думає не лише про буденне, маленьке, а й про найважливіше: про людське суспільство, про сучасність, про історію людства.

До міфічних героїв та сюжетів Гесіод звертається не як до дійсності (як це було в Гомера), а як до прикладів, що на них можна навчити людей.

Місце Гесіода в історії літератури визначається тим, що його творчість – перший зразок особистого авторства, він починає звертатися до відображення особистості – особистої думки, почуття, особистих життєвих справ.

ТЕМА 1.3. Види та жанри давньогрецької лірики

Грецька література епохи родового ладу і його розкладання (з найдавніших часів до VIII ст. до н.е.). Архаїка.

Грецька література періоду становлення полісів (VII – середина VI ст. до н.е.). Рання класика.

Лірика. Руйнування родових зв'язків, кінець первісно-общинного і виникнення класового рабовласницького суспільства. Розпад міфологічного світосприйняття.

Розвиток лірики як безпосереднього і переважного відображення світу почуттів і духовного життя людини. Невіддільність особистих переживань поета від історичних умов його часу. Образ «ліричного героя». Утвердження самоцінності, самозначимості окремої людської особистості. Види та жанри давньогрецької лірики.

Види грецької лірики:

а) *декламаційна*: елегія (Тіртеї) і ямб (Архілох);

б) *пісенна*: сольна (Сапфо, Алкеї, Анакреонт);

в) *хорова* (Піндар).

Давня елегія, її проблематика, жанрові особливості та спрямованість.

Традиції поезії Піндара і «анакреонтична» лірика в новий час.

Ідейно-художня своєрідність та значення творчості *Архілоха*. Особисті та громадянські мотиви в Архілоха.

«**Пісні боротьби**» та лірика *Алкея*.

Зображення внутрішнього життя в ліриці *Сапфо*.

Лірика *Анакреонта*.

ТЕМА 1.4. Творчість Есхіла, Софокла, Евріпіда

Грецька література періоду розквіту і кризи полісів (V – середина VI ст. до н.е.). Зріла класика.

Утворення і розквіт полісів (міст-держав), утвердження Афіньської рабовласницької демократії. Греко-перська війна та її вплив на полісну самосвідомість.

Грецьке суспільство і культура V – IV ст. до н.е. Монументальність класичного мистецтва, пов'язана з розквітом грецького полісу, колективною солідарністю його громадян, самоцінністю, що зростає, кожного члена колективу. Усвідомлене злиття інтересів людини і суспільства. Пелопонеська війна і криза полісної системи. Ослаблення полісного патріотизму, ріст індивідуалістичних настроїв. Критика міфологічних поглядів.

Трагедія. Виникнення трагедії з народного свята на честь бога Діоніса. Устрій театру і вистав. Грецький театр – загальнонародна і загальнодержавна справа.

Трагедія як вид драми. Особливості естетики античної трагедії. Зв'язок з міфом (сюжетний, тематичний, лексико-стилістичний). Хронологічно послідовне (у трьох великих грецьких трагіків – Есхіла, Софокла, Еврипіда) ставлення до міфу: запозичення міфів, переосмислення їхнього змісту, критика міфів. Теорія катарсису і трагічного героя (Аристотель). Особливості поезики античної трагедії: мінімум акторів (від одного до трьох), хор, корифей, вісники, зовнішня структура (пролог, парод, епісодій, стасими, ексод). Роль хору в розвитку дії. Етико-естетична значимість античної трагедії та її вплив на наступну античну і світову літератури.

Есхіл – батько трагедії, драматург епохи становлення афіньської рабовласницької демократії.

Проблематика трагедій: людина і світ, моральний обов'язок людини перед державою, провина і відповідальність. Жанрові особливості трагедій Есхіла: статичність і монолітність героїв як принципи трагедійної характеристики, ораторний характер дії, мінімум діалогічних партій, значна роль епічних і ліричних елементів.

Трагедії **«Прохачки»**, **«Перси»**, **«Семеро проти Фів»**: тематична єдність (прославляння афіньської демократії), прямолінійність морального конфлікту, істотна роль хору, рівномірність пропорцій, що тяжіють до основного ядра.

Апологія Афінь і світового правопорядку в трилогії **«Орестея»**.

Трагедія **«Прометей закутий»**. Міф про Прометей і його інтерпретація Есхілом. Конфлікт між борцем за щастя людства, вільним розвитком людського розуму, історичним прогресом, гуманізмом (Прометей), з одного боку, і деспотією, сліпою силою влади (Зевс) – з іншого.

Взаємодія епічних і ліричних традицій з драматичними ситуаціями, зіткнення і взаємодія характерів, поступове наростання інтенсивності трагічної дії.

Значення образу Прометей в Новий час (Байрон, Шеллі, Гете).

Софокл – драматург періоду розквіту афіньської рабовласницької демократії і початку її розкладу. Захист Софоклом політичних і етико-естетичних основ полісу.

«Людина і суспільство» як основна проблематика трагедій Софокла. «Олюднення» трагедії, зосередження уваги на долі окремого героя і посилення інтересу до людини. Зображення людей такими, «якими вони мають бути».

Вільні дії героїв, що призводять до виконання громадянського і морального обов'язку і разом з тим волі богів.

Трагедія **«Антигона»**: проблема особистості і держави; конфлікт між божественними (моральними) законами і державним законом (Антигона), а також людиною, що посміла представляти державу всупереч цьому моральному закону (Креонт).

Трагедія **«Цар Едип»**. Зіткнення божественного приречення (долі) і вільної волі людини. Політична і соціальна спрямованість трагедії «Цар Едип», її естетична значимість і нормативність для античної класичної трагедії.

Особливості поезики трагедій Софокла: закінчена самостійність трагедій у межах трилогії, складна і стрімка дія, збільшення діалогічних партій з уведенням третього актора, роль хору як вираження суспільної думки.

Еврипід – драматург кризи Афіньської рабовласницької демократії, «філософ на сцені». Політичні, релігійні, етико-естетичні погляди Еврипіда, орієнтація на вільних трудівників

як основу полісу, близькість до софістів, що відкидають етико-естетичний норматив полісу, критика народних вірувань. Критичне осмислення філософської тези Протагора: «Людина є мірою всіх речей». Конфлікт між суспільним і особистісним, обов'язком і пристрастю в житті людини. Двоїсте розв'язання цього конфлікту («**Медея**», «**Іполит**», «**Іфігенія в Авліді**».)

Подальше «олюднення» трагедії. Зображення людей такими, «які вони є», з коливаннями, слабкостями, пристрастями. Мотивування дій людськими устремліннями; перетворення любовної колізії в основу трагічної дії.

Увага до сильних жіночих характерів. Психологізм трагедії «**Медея**»: внутрішній розлад, боротьба почуттів героїні.

Вихід за рамки класичної трагедії в «**Іфігенії в Авліді**»; розвиток характерів, внутрішній перелом і боротьба почуттів, поступове наростання в розвитку дії, що вводить усі нові дійові особи. Семейно-побутова драма Еврипіда («**Іон**», «**Єлена**») – попередниця античної побутової комедії. Особливості поетики трагедії Еврипіда: зниження ролі хору як дійової особи, скорочення обсягу партій хору, вираження ліричних почуттів героями (не хором!), наближення мови до розмовної, використання деталі для психологічного окреслення персонажів, розв'язання сценічного конфлікту за допомогою «технічного» прийому (deus ex machina).

Комедія. Джерела комедії, її зв'язок з народними святами на честь бога Діоніса, буфонадою, інвективними й обрядовими піснями хліборобів.

Давня аттична комедія – комедія соціально-політичних ідей і настроїв. Соціальна основа та суспільно-політична проблематика, злободенність, демократизм, агітаційність давньої аттичної комедії. Викривальний пафос, фантастичність сюжету, гротеск і гіперболічність образів. Різка «перевернутість» суспільних і особистих, побутових відносин. Структура комедії: хор, актори, агон, парабаса, ексод. Клоунада, яскравість і строкатість костюмів; специфіка «солоній», грубуватої комедійної мови.

Аристотель про комедію.

Аристофан – батько комедії, комедіограф з яскраво вираженою тенденційною спрямованістю творів.

Політичні погляди Аристофана; близькість до суспільних і етико-естетичних ідеалів аттичних хліборобів, захист завоювань афінської демократії першої половини V ст. до н. е., опозиція до грошово-промислових кіл полісної демократії IV ст. до н. е.

Проблематика, пов'язана з долею афінської демократії (права народу, війна і мир, громадське життя полісу).

Комедія «**Вершники**» – політичний памфлет на демагогів. Тема кризи афінської демократії. Узагальнені образи народу і політичних діячів. Ідеологічне загострення, карикатура, гротеск.

Комедія «**Мир**» – викриття винуватців війни і її наслідків для народу. Критика антропоморфної міфології. Казкові мотиви; алегоричні фігури.

Особливості естетики комедій Аристофана: різкість, чіткість, художня послідовність авторської позиції, герої-типи, гіперболічне осмислення рис реальних осіб, що приводить до узагальненої соціальної характеристики, карикатурно-сатиричні образи суспільно-політичних ідей (хмари, оси, птахи і т. ін.), комічне поєднання реального і фантастичного.

Особливості поетики комедій Аристофана: хор і його активна роль у дії; актори (не менш трьох), маски-карикатури на відомих суспільних діячів, «кричущі» костюми, гіперболізовані частини тіла, буфонада прологу, напруженість агону; специфіка мовного стилю, простонародні мовні звороти, помітні неологізми, каламбури, комічна скоромовка.

Місце комедії Аристофана в історії світової комедії.

Грецька література елліністичного періоду (друга половина IV – середина I ст. до н.е.). Післякласичний період.

Новий ступінь політико-економічного й історико-культурного розвитку суспільства. Великі державні утворення. Падіння полісу. Тенденції індивідуалізму і космополітизму у

філософії й культурі. Філософські школи епікурейців і стоїків, інтерес мистецтва до особистого життя пересічної людини. Жанри «нової» комедії, ідилії, епіграми. Протиставлення літературної мови художніх творів новоутвореній загальногрецькій розмовній мові – койне.

Новоаттична побутова комедія. *Менандр*. «Третейський суд». Зображення побуту середніх і нижчих верств населення. Сюжетно-тематичні і стильові традиції сімейно-побутових драм Еврипіда. Комедії Менандра – комедії вдач та інтриги. Напруженість та інтенсивність дії. Типи дійових осіб. Яскраві побутові характеристики. Роль випадку в житті людини. Людяність і м'якість життєвідчуття. Значення комедій Менандра для римської і новоєвропейської комедії.

Олександрійська поезія. Традиції фольклору і риси «ученої» поезії.

Теокрит. «Ідилії». Античне розуміння жанру ідилії, види і сюжети ідилій Феокрита. Людські характери. Розвиток дії. Великі описи природи. Поетизація життя на природі. Риси іронії і скептицизму. Художній стиль ідилій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ЛІТЕРАТУРА ДАВНЬОГО РИМУ

ТЕМА 2.1. Періоди розвитку Римської літератури

Історія рабовласницького Риму – частина античної історії Середземномор'я. Прискорене, «на вищому ступені» проходження Римом етапів історико-соціального розвитку Греції, своєрідність суспільного і культурного життя Риму.

Форми спадкоємних зв'язків римської і грецької культур: філософські, етико-естетичні, ідейно-моральні, проблемно-тематичні, формально-стилістичні. Образи грецької міфології як художній засіб.

Своєрідність римської літератури: підкреслено тверезий аналіз дійсності, підвищений драматизм і трагізм світосприйняття, натуралістичне і сатиричне зображення життя. Натуралістична сатира як специфічно римський літературний жанр.

Римська література епохи царів і становлення республіки (VIII – IV ст. до н. е.). Архаїка.

Усна народна творчість: трудова і побутова пісня, релігійні гімни, епічні пісні, фесценіни, сатура, ателлана.

Римська література періоду розквіту республіки (III – перша половина II ст. до н. е.). Зріла пора докласичного періоду.

Історико-соціальні передумови розвитку літератури. Рим – античне місто-держава. Італійська і середземноморська військова і торгова експансія Риму. Еллінізація духовного і громадського життя. Грецький вплив в царині римської культури і літератури при збереженні їхньої історико-естетичної своєрідності. Боротьба «аристократичних» і «демократичних» тенденцій у літературі як відображення боротьби соціальних угруповань, політичних і суспільно-естетичних ідей.

Римський театр, його устрій. Організація театральних вистав. Виступ театру на святах (іграх), засвоєння і переробка грецької літературної спадщини. Римський театр – не державна, але професійна справа приватних осіб.

Комедія. *Плавт* – комедіограф римського плебсу. Світоглядна й естетична основа творчості Плавта. Тема «людина і суспільство». Співвідношення особистого і суспільного в житті людини. Відділення особистого від суспільного і часткове протиставлення особистого суспільному. Побудова комедійного характеру. Герої-типи. Вираження внутрішнього стану героя через зовнішню дію. Перевага в зображенні зовнішнього над внутрішнім.

Комедія «*Скарб*». Відображення зростання соціального антагонізму, влади багатства. Переосмислення й обробка теми народних казок: шкода, заподіювана людині зненацька

отриманим багатством. Переважна роль комічного характеру, що одержує деяку психологічну розробку.

Народні джерела комедій Плавта (ателлана, фесценіни, мім); органічне засвоєння навичок грецьких сценічних жанрів; використання прийому контамінації. Введення в запозичений сюжет грецьких п'єс характерно римських сцен, персонажів, образотворчих деталей, «італійський оцет» (жарту, дотепності), жива народна мова, буфонний характер діалогу, порушення послідовності дії.

Роль римської комедії в розвитку новоєвропейського театру. Звертання до комедій Плавта комедіографів нового часу (Лопе-де-Вега, Мольєр, Бомарше, О. М. Островський).

ТЕМА 2.2. Творчість Вергілія

Література періоду кризи і загибелі республіки (середина II ст. – 30 р. I ст. до н. е.). Кінець докласичного і початок класичного періоду.

Переростання Риму, міста-держави, у найбільшу Середземноморську державу. Загострення внутрішніх соціальних суперечностей, повстання рабів, громадянські війни. Зовнішня завойовницька політика. Суперечності між республіканською формою правління і нереспубліканською державною сутністю Риму.

Вплив *Вергілія* на поезію середньовіччя, епохи Відродження, класицизму. Наслідування Вергілію і пародії на нього. Розквіт римської літератури. Гурток Мецената. Підтримка етико-естетичних ідеалів принципату Вергілієм і Горацієм. Опозиційні настрої Овідія.

«**Буколіки, або еклоги**» («**Пастуші пісні**»), «**Георгіки**» («**Землеробські пісні**») Вергілія. Ідилічне зображення життя пастухів, уславлення простого, близького до природи мирного існування.

«**Енеїда**» як спроба відродження гомерівського героїчного епосу. Героїзація римської історії, прославлення імператора Августа. Політичний зміст поеми.

Поема «Енеїда» – літературний героїчний епос. Її ідейно-політична й етико-естетична основа. Ідея Риму – володаря світу. Історична місія Риму у світовому розвитку народів. Етико-естетичні ідеали республіканського Риму у світоглядному переосмисленні епохи принципату: особисте, у боротьбі і стражданнях, підкоряється суспільному, любов поступається обов'язку, дружба приязнь розкривається у вчинках, що йдуть на благо суспільству. Еней – ідеал римської доблесті.

Свідома орієнтація на Гомера в поезиці твору: структура героїчного характеру, збереження зовнішньої близькості композиції (мотиви, деталі сюжету), дія в двох планах, єдина провідна риса в характері героя.

Своєрідність поеми Вергілія в порівнянні з поемами Гомера як своєрідність літературного твору в його відмінності від твору фольклорного: устремління в сучасність, мінімум екскурсів, що відволікають від єдиної лінії оповіді, динамічність дії, вияв особистості автора, психологізм.

ТЕМА 2.3. Творчість Горація та Овідія

Горацій. Відображення в поезії Горація суперечностей римського суспільства: оспівування Августа – «творця римського світу» і прихильність республіканським принципам. Філософія епікуреїзму, проповідь «золотої середини». Образ «скороминучої миті».

«**Сатири**». Відсутність соціально-політичної загостреності, засудження особистих вад, людських слабкостей, морально-філософські настанови.

«**Оди**». Вияв особистого «я» поета, його ставлення до життя. Політична тема (засудження громадянської війни, вихваляння Августа), моралізаторська (громадські чвари – наслідок аморальності), любовна.

«**Послання**». Листи як літературний жанр. «Наука поезії» – літературний «маніфест» епохи Августа. Основна проблематика: поезія, поет, творчість.

Інтерес до лірики і сатири Горація у поетів нового часу, звертання новоевропейських поетів-класицистів до «Науки поезії».

Овідій. Ставлення Овідія до ідеології принципату. Опозиція реформам Августа у сфері родини і шлюбу.

Перший період творчості («**Пісні кохання**», «**Послання героїнь (Героїди)**», «**Мистецтво кохання**», «**Засоби від кохання**»). Схильність до декламаційно-риторичної розробки теми, що не виключає психологізму деталей. Звертання до міфу як художнього прийому (сюжет міфу – готовий і добре відомий приклад життєвих відносин). «Послання героїнь» – дегероїзація високого міфу, спроба створення психологічного портрету. Відображення життєвої реальності як викриття зростаючого морального падіння римського суспільства.

Другий період творчості. «**Метаморфози**» («**Перетворення**»). Світоглядна й естетична основа твору. Тема перетворень та її зв'язок з народною поезією і міфологією. «Метаморфози» як художнє осмислення історичної реальності: мінливість долі у сучасній Овідію дійсності. Увага до сильної особистості, інтерес до індивідуалізму і критика його крайнього прояву. Відчуття соціальної нерівності як зла. Тематико-композиційне об'єднання міфів філософсько-естетичною ідеєю незнищенності всього суцього, перетворення одних форм в інші. Сплетіння різних жанрових елементів.

Третій період творчості. Послання Овідія. «**Скорботні пісні**», «**Листи з Понту**». Щирість і глибина почуттів, поетична індивідуальність інтонації, барвистість описів. Автопортрет. Інтерес до Овідія в середні століття й епоху Відродження.

Римська література ранньої (I – II ст. н. е.) і пізньої (III – V ст. н. е.) імперії. Післякласичний період.

Історичні передумови. Рання римська імперія з тиранічною владою імператора, опора уряду на військо за майже повної пасивності суспільних сил. Рим – «столиця світу», центр середземноморської культури.

Роль письменників-провінціалів у літературному житті Риму. Зниження соціально активної ролі літератури. Релігійно-містичні вчення. Християнство.

Сенека – поет-трагик, послідовник стоїчної філософії, політик-опозиціонер. Ідейно-естетичний зміст жахливого і потворного та його натуралістичне втілення в трагедіях Сенеки. Відображення історичної реальності як протест проти тиранії в трагедії «**Медея**». Структура образів трагедії, герої «однієї пристрасті», статичність образів, патетика і риторика мови. Значення трагедій Сенеки для театру нового часу.

Прозаїчні твори римської літератури. Ораторське мистецтво і філософія. Їхня роль у суспільному житті Риму.

Цицерон – найвидатніший представник римської філософії і красномовства. Промови, ораторські і філософські трактати, листи Цицерона. Республіканський ідеал людини, «добропорядного громадянина», розроблений і оформлений у трактатах Цицерона. Нормативність поведінки «добропорядного громадянина» у його ставленні до суспільства і держави. Уявлення про дружбу, любов, поезію. Ораторське мистецтво Цицерона. Композиція його промов. Мова і стиль Цицерона.

Філософський епос. Засвоєння в Римі грецької філософії.

Лукрецій і його дидактична поема «**Про природу речей**». Художнє втілення наукової тематики. Філософія Епікура у викладі Лукреція, зв'язок естетики і поетики епосу з матеріалістичними поглядами філософа: відкриття краси реального світу, система прикладів, що конкретизують, критика релігії і ставлення до міфу. Значення поеми Лукреція в історії науки і поезії.

Лірична поезія. **Катулл** і гурток поетів-неотериків. Історичні й літературні передумови творчості Катулла, традиції ранньої грецької лірики, олександрійської поезії, римської комедії, італійського фольклору. Ліричний герой поезії Катулла і республіканський ідеал «добропорядного громадянина». Специфіка світовідчуття ліричного героя. Вибір і

поетичне осмислення міфу під кутом зору нових естетичних вимог («Аттіс», «Весілля Пелея і Фетіди»). Інтерес до поезики малих форм. Поетика мови і стилю.

Римська література періоду становлення імперії (принципат Августа, 30 р. I ст. до н. е. – 14 р. I ст. н. е.). Класика.

«Століття Августа». Принципат як режим військової диктатури за зовнішнього збереження республіканських форм політичного і громадського життя. Збереження повноти влади в руках однієї людини, принцепса, глави держави. Зміцнення римської державності, розквіт середніх верств рабовласницького ладу, кінець громадянських воєн. Римський світ.

Заступництво літератури як шлях політико-ідеологічної пропаганди уряду Августа. Республіканський ідеал людини – громадянин на службі ідеям принципату.

Марціал. Поет-епіграматист, що вперше закріпив за епіграмою сатиричний зміст. Епіграма до Марціала. Перехід від епіграми-інвективи (висміювання окремої конкретної особи) до епіграми-сатири (висміювання людського типу). Принципи побудови сатиричного образу в епіграмах Марціала і його співвіднесеність із суспільним ідеалом. Гіпербола як обов'язковий елемент поезики античної сатири. Відображення римського життя в епіграмах Марціала. Художня цінність його епіграм. Вплив Марціала на подальший розвиток жанру епіграми.

Ювенал. Поет-сатирик. Різко викривальний характер сатир раннього періоду творчості, спрямованих проти деспотизму і соціальних вад Риму. Морально-філософський характер сатир більш пізнього періоду, що зближує Ювенала з Горацієм. Сатиричні образи-типи. Повний відхід від традицій особистісної інвективи. Стильова роль риторичного пафосу. Вплив сатир Ювенала на формування жанрів європейської сатири.

Апулей. «Метаморфози» («Золотий осел») – римський роман, пов'язаний сюжетно з грецькою повістю, з жанром «мілетських розповідей». Релігійно-філософське осмислення життя, моральна ідея роману. Поєднання фантастики, фольклорних сюжетів і реалістичного опису життя провінційного суспільства Риму. Вставні новели. Казка про Амура і Психею. Манерно-риторичний стиль оповіді; стильові елементи народної поезії. Популярність Апулея в середні століття, епоху Відродження, у XVIII столітті.

Пізній грецький роман. Умовність найменування жанру. Історичні і літературні джерела. Любовна тематика. Стереотипність образів; характерів, сюжетів і мотивів. Значна географічна довжина дії, умовність місця і часу. Фантастичність подій як відхід від повсякденної реальності і реакція на неї. Своєрідність пастушого роману «**Дафніс і Хлоя**». Буколічні мотиви, елементи психологічної розробки широсердного стану. Наступність традицій «Ідилій» Феокрита. Вплив пізнього грецького роману на жанри середньовічної літератури і літератури нового часу.

Гай Петроній Арбітр, письменник періоду занепаду римського суспільства. Формування реалістичного мистецтва. «**Сатирикон**» як сатирико-побутовий пригодницький роман про юнаків-волоцюг, запопадливих до всякої розпусти. Авторське скептично-презирливе ставлення до всього, що його оточує. Релігійний скептицизм, занепад моралі в суспільстві, який у романі покликана продемонструвати натуралістична відвертість фізіологічного життя героїв, проблема долі мистецтва, естетське ставлення до життя в романі. «Сатирикон» як роман-пародія на давньогрецький роман.

2. Мета й завдання вивчення дисципліни. Її місце в навчальному процесі. Критерії й форми оцінювання

2.1. Мета вивчення курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія зарубіжної літератури: античність» є: системне засвоєння найкращих надбань античної літератури, усвідомлення естетичних та історичних реалій тієї доби, визначення значення античної спадщини для формування європейської культури.

2.2. Завдання вивчення курсу

Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія зарубіжної літератури: античність» є:

- 1) ознайомити студентів із найбільш значними художніми творами давньогрецьких і давньоримських авторів;
- 2) сформуванню уявлення про специфіку античності в Європі;
- 3) розкрити значення доби античності в загальному світовому літературному процесі;
- 4) представити характер історико-літературного процесу означеного часу.

2.3. Основні результати навчання та компетентності, що мають бути сформовані у студентів

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми після опанування курсу повинні бути отримані наступні програмні **результати**:

- ознайомитися з найбільш значними художніми творами давньогрецьких і римських авторів;
- сформуванню уявлення про специфіку Античності в Європі;
- усвідомити значення доби Античності в загальному світовому літературному процесі;
- сформуванню читацький інтерес щодо кращих зразків світової класики;
- розширити власний читацький досвід та ерудицію.

Також мають бути сформовані наступні **компетентності**:

- здатність користуватися отриманими знаннями у власній професійній діяльності, зокрема викладацькій;
- знати особливості історичного розвитку літератури цієї доби;
- усвідомлювати філософське підґрунтя античної літератури;
- знати грецьку та римську міфологію, яка є невичерпним джерелом образів, сюжетів, мотивів світового мистецтва;
- знати авторів, їхні головні твори, сюжети творів античної літератури;
- усвідомлювати витоки європейського мистецтва та літератури, що закладалися в добу античності.
- визначати ідейно-художню своєрідність творів античного періоду;
- розрізняти види та жанри давньогрецької лірики;
- визначати ідейно-художню своєрідність грецької драми;
- визначати ідейно-художню своєрідність давньої комедії;
- визначати ідейно-художню своєрідність філософської прози;
- характеризувати художні твори, їхні стилеві та художньо-образні особливості;
- визначати основні художні засоби;
- аналізувати особливості світогляду та творчості провідних авторів античності;

- визначати загальні закономірності розвитку літератури, порівнювати різні літературні явища;
- знаходити інформацію для збагачення знань із різних видів мистецтва;
- здійснювати аналіз творів різних жанрових форм;
- проводити літературознавчий аналіз тексту.

2.4. Міждисциплінарні зв'язки

Курс «Історія зарубіжної літератури: античність» передбачає вивчення історико-літературного процесу Давньої Греції та Риму. Курс пов'язаний із соціально-гуманітарними дисциплінами: «Світова історія» (література часів принципату, римська література часів імперії, «Світова культура» (антична трагедія і комедія), «Філософія» (філософія Платона та Аристотеля, епікуреїзм Горація, стоїцизм Сенеки), «Естетика» (філософія Платона), «Історія світової літератури» (творчість Вергілія та І. Котляревського), а також з філологічними дисциплінами: «Усна народна творчість» (долітературна доба, архаїчний період).

2.5. Форми контролю знань і критерії оцінювання з курсу

Перевірка підготовки студентів з навчальної дисципліни передбачає виявлення 1) рівня теоретичних знань; 2) вміння характеризувати літературні твори, їх художньо-образний зміст, визначати основні художньо-мовні засоби; 3) аргументувати оцінні судження щодо ролі літератури у власному житті, толерантно вести дискусію з питань літератури.

Знання і вміння оцінюються за критеріями: 1) відповідність змісту відповіді темі; 2) повнота розкриття теми; 3) фактична точність, точність використання термінології; 4) обізнаність з літературою з предмету; 5) вміння формулювати власну точку зору щодо проблеми, зіставляти і аналізувати різні думки про літературні явища; 6) послідовність викладу.

ОЦІНЮВАННЯ УСНИХ ВІДПОВІДЕЙ НА ТЕОРЕТИЧНЕ ПИТАННЯ НА ПРАКТИЧНОМУ/СЕМІНАРСЬКОМУ ЗАНЯТТІ

Оцінка 5 балів за усну відповідь на практичному занятті ставиться, якщо студент достатньо повно, правильно і послідовно розкрив тему, виявив обізнаність в літературі з предмету, переконливо виклав свою точку зору на проблему, що розглядається, проілюстрував власними прикладами, дотримуючись при цьому норм літературної мови.

Оцінка 4 бали виставляється за повну, в цілому правильну, проілюстровану і послідовну відповідь, в якій може бути допущено не більше однієї неточності фактичного характеру, однієї погрішності у вживанні термінів і не більше одного порушення послідовності викладу.

Оцінкою 3 бали оцінюється відповідь, в якій викладені основні положення теми, що розглядається (не менше 50% матеріалу). Допускається не більше двох погрішностей фактичного характеру, не більше двох неточностей терміновживання. Не більше двох порушень послідовності викладу.

Оцінка 2 бали ставиться, якщо тема розкрита менш ніж на 50%, допущено більше двох помилок фактичного характеру, більше двох помилок в терміновживанні.

Оцінка 1 бал виставляється за неповну, неілюстровану відповідь.

За доповнення усних відповідей інших студентів студент може отримати від **1 (незначне уточнення) до 3 балів (суттєве, розгорнуте доповнення)**.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА ВИМОГИ ДО ЇЇ СТВОРЕННЯ

Традиційно мультимедійні презентації використовуються для того, щоб студент міг на великому екрані чи моніторі наочно продемонструвати допоміжні матеріали до свого повідомлення: вірші, фотографії, порівняльні графіки тощо.

Загальні вимоги до презентації

1. Презентація повинна складатися з не менш ніж 10 слайдів.
2. Перший аркуш – це титульний аркуш, де зазначено: назву проекту, назву кафедри, прізвище та по батькові студента (чи групи студентів), назва дисципліни.
3. Наступні слайди повинні розкривати зміст теми, до якої створювалась презентація.
4. До оформлення презентації також висувається низка вимог:
 - 24. Для заголовків шрифт, що використовується, повинен бути не менше 24.
 - Для інформації – не менше 18.
 - Не можна змішувати різні типи шрифтів в одній презентації.
 - Для виділення інформації слід використовувати напівжирний шрифт, курсив чи підкреслювання.
 - Не можна зловживати великими літерами (вони гірше читаються)
5. Останні слайди – висновки та список використаних джерел.

Назва критерію, бали	Параметри
1. Зміст презентації (0-3)	<ul style="list-style-type: none">- мета та завдання відповідають темі презентації;- чітко виокремлені основні ідеї;- дібрана саме та інформація, що найбільш вдало висвітлює тему;- логічність і тематична послідовність матеріалу;- наявність графічної інформації та фотографій;- ґрунтовні і ємні висновки
2. Структура презентації (0-2)	<ul style="list-style-type: none">- наявні всі основні частини презентації (титульний лист; інформація з теми; висновки; література);- наявні логічні переходи від однієї частини до іншої
3. Оформлення презентації (0-3)	<ul style="list-style-type: none">- шрифт (як сприймається глядачами);- колір (чи коректно підібрані кольори фону, шрифту, заголовків);- елементи анімації;- наявність помилок;- багатство словника
4. Представлення презентації (0-2)	<ul style="list-style-type: none">- студент добре володіє матеріалом;- мова викладу зрозуміла аудиторії

За підготовлену та представлену презентацію студент може отримати **10 балів**.

ОЦІНЮВАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Загалом студенти виконують 2 модульні контрольні роботи. Контрольна робота містить 2 питання. Максимальна кількість балів за роботу – **10**.

Модульні контрольні роботи з курсу «Історія зарубіжної літератури (античність)» включають два питання: теоретичне та практичне.

Оцінкою 5 (10 балів) оцінюється робота, в якій теоретичне та практичне завдання розкриті повно та правильно.

Оцінкою 4 (7-9 балів) оцінюється робота, в якій теоретичне та практичне завдання розкрито не менш, ніж на 75%, при цьому може бути допущено не більше 2-х неточностей у вживанні термінів, проблематика розкрита з деякими логічними пропусками, вибір мовленнєвих засобів не завжди вдалий.

Оцінкою 3 (4-6 балів) оцінюється робота, в якій теоретичне та практичне завдання розкрито не менш, ніж на 50%, при цьому може бути допущено більше 2-х неточностей у вживанні термінів, проблематика розкрита з логічними пропусками та порушенням послідовності викладу, допущені огріхи фактичного характеру, відповідь не проілюстрована самостійними прикладами з художніх творів, допущені мовні та мовленнєві помилки.

Оцінкою 2 (2-3 балів) оцінюється робота, в якій теоретичне та практичне завдання розкрито менш, ніж на 50%, при цьому можуть бути допущені чисельні помилки фактичного характеру, проблематика розкрита зі значними логічними пропусками та порушенням послідовності викладу, допущені відповідь не проілюстрована прикладами з художніх творів, допущені чисельні мовні та мовленнєві помилки. Робота відзначається поверховістю.

Оцінкою 1 (0-2 бали) оцінюється робота, в якій теоретичне та практичне завдання розкриті фрагментарно, зі значними порушеннями як послідовності викладу матеріалу, так і з помилками фактичного характеру. Робота відзначається фрагментарністю

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота передбачає знання текстів творів, ведення читацького щоденника, міфологічного і термінологічного словників та виконання певних завдань. Загалом оцінюється у **60** балів.

Критерії оцінювання текстів

романи – 3 бали
драматургія – 2 бали
вірші напам'ять – 1 бал
=

Критерії оцінювання завдань (словники – термінологічний, міфологічний)

Завдання для самостійного опрацювання включають ознайомлення зі спеціальними термінами, іменами головних богів і героїв давньогрецького та давньоримського пантеону. Кожен зі словників оцінюється у **5 балів**.

5 балів ставиться, якщо студент представив у словнику всі головні терміни курсу

4 бали ставиться, якщо студент представив у словнику не менше 75% термінів.

3 бали ставиться, якщо у словнику студента наявні 50% термінів.

2 бали ставиться, якщо студент представив у словнику 10% термінів.

1 бал ставиться, якщо студент має у словнику менше 10% термінів

0 балів ставиться, якщо студент не має словника.

Оцінювання наукової доповіді/есе

Наукова доповідь/есе з предмету оцінюється **10-ма балами**.

Оцінка **10 балів** ставиться за логічний аналітичний виклад матеріалу, що послідовно висвітлює проблему, ґрунтовне і доречне використання спеціальних джерел.

Оцінка **6-9 балів** ставиться за логічний, послідовний виклад матеріалу, використання спеціальних наукових джерел, їх самостійне, аналітичне оформлення, проте у рефераті наявні фактичні неточності, зокрема неточне вживання спеціальної термінології і літературознавчих понять.

Оцінка **3-5 балів** ставиться за роботу, в якій наявні теоретичні та практичні погрішності, перелік спеціальних джерел недостатній, у цілому текст фрагментарний, містить фактуальні, мовні помилки.

Оцінювання читацького щоденника

Читацький щоденник оцінюється у **15 балів**

Оцінка **12-15 балів** ставиться за щоденник, що містить характеристику всіх текстів, що містяться в переліку. При цьому опис твору містить, крім загальної його характеристики, цитатну характеристику головних персонажів, фабулу твору, власні враження від твору.

Оцінка **7-11 балів** ставиться за щоденник, в якому присутня характеристика 75% творів, або ж за наявності 100% творів фрагментарна їхня характеристика.

Оцінка **3-6 балів** ставиться за умови наявності у щоденнику до 25% творів.

Оцінка **0-2 бали** ставиться за умови наявності в щоденнику до 4-5 творів.

Розподіл балів, присвоюваних студентам з курсу «Історія зарубіжної літератури: античність»

Вид роботи студента	Кількість балів (залік)	Кількість балів (іспит)
1. Відповідь на практичних заняттях (8x5)	40	40
2. Самостійна робота:		
а) ведення термінологічного та міфологічного словників	10	5
б) вивчення поезій напам'ять;	10	
в) ведення читацького щоденника;	15	5
г) конспект літературно-критичних матеріалів.	5	
3. Модульні контрольні роботи (2 по 10 балів)	20	10
Іспит		40
Разом	100	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

3. Структура та зміст курсу

3.1. Тематика і зміст лекцій

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ЛІТЕРАТУРА ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Лекція 1

ТЕМА: Вступ. Творчість Гомера (2 год).

Логіка викладу:

1. Мета й завдання курсу.
2. Географічні й історичні межі античної цивілізації, її політико-економічні засади.
3. Античний гуманізм.
4. Особливості античної літератури. Її періодизація.
5. Гомерівське питання.
6. Гомерівський епос:
 - а) автобіографічні дані письменника;
 - б) художні особливості «Іліади»;
 - в) художні особливості «Одісеї».

Рекомендована література:

1. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
2. Пашенко В. І. Антична література. К. : Либідь, 2001.
3. Пашенко В. І., Пашенко Н. І. Антична література. К.: Освіта, 1997. 410 с.

4. Підлісна Г. Світ античної літератури. К. : Вища школа, 1989. 240 с.
5. Прокаєв Ф. І., Кучинський Б. В., Булаховська Ю. Л. Зарубіжна література ранніх епох. К. : Вища школа, 1994.

Лекція 2

ТЕМА: Антична міфологія (2 год.)

Логіка викладу:

1. Міф як поняття, «механізм» його виникнення.
2. Періоди розвитку античної міфології, їхня характеристика.
3. Особливості римської міфології.
4. Класифікація міфів.

Рекомендована література:

1. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
2. Пащенко В. І. Антична література. К. : Либідь, 2001.
3. Вітрук О. В. Міфи та легенди Давньої Греції в європейському мистецтві. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1997. № 7. С. 45–52.
4. Гесіод. Походження богів. Роботи і дні. Щит Геракла ; пер. А. Содомора. Львів : Апріорі, 2020. 136 с.
5. Глібовець В. В. Міфи троянського циклу. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 9. С. 40–41.
6. Гловацька К. Міфи Давньої Греції. Перекази. К., 1998.
7. Кун М. Легенди і міфи Давньої Греції. К., 1998.
8. Козовик І. Я. Міф про Геракла в літературі післягомерівського періоду. *Іноземна філологія : республіканський міжвід. наук. зб.* Вип. 91 Питання класичної філології № 23 ; М-во вищ. і сер. спец. освіти УРСР, Львівський держ. ун-т ім. І. Франка. Л. : Вища школа, 1988. С. 77–82.
9. Лексикон античної словесності ; за ред. М. Борецького, В. Зварича. Дрогобич : Коло, 2014. 730 с.
10. Панченко І. Г., Астахова А. А., Матяш І. Р. Міфологічні мотиви у світовій літературі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2000. № 6. С. 46–50.

Лекція 3

ТЕМА: Види та жанри давньогрецької лірики (2 год).

Логіка викладу:

1. Соціально-історична й міфологічна основи давньогрецької лірики.
2. Класифікація і періодизація давньогрецької лірики, особливості видів.
3. Поетико-естетичний зміст і художня своєрідність лірики Давньої Греції.

Рекомендована література:

1. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
2. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.

3. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
4. Антична література : Хрестоматія. Упорядник О. І. Білецький. 2 видан. К. : Радянська школа, 1968. 612 с.
5. Підлісна Г. Світ античної літератури. К. : Вища школа, 1989. 240 с.
6. Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410 с.
7. Перші поетеси. Кодекс давньогрецької жіночої поезії ; упор., перекл. Т. Лучук. Львів : Астролябія, 2019. 448 с.

Лекція № 4

ТЕМА: Давньогрецька драма і театр (2 год).

Логіка викладу:

1. Погодження давньогрецької драми, її зв'язок з культами Діоніса, Деметри, культом померлих і героїв.
2. Давньогрецький театр, його значення.
3. Етапи розвитку давньогрецької трагедії Есхіл. Софокл. Евріпід.
4. Давньогрецька комедія. Творчість Арістофана.

Рекомендована література:

1. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
2. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
3. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
4. Белаш Г. О. Історія античної літератури : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2012. 234 с.
5. Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410с.
6. Берестовська Д. Великі Діонісії. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 35–43.
7. Завадська В. В. Давньогрецький театр. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 8. С. 30–35.
8. Звиняцьковський В. Я. Успішність перипатетиків. *Зарубіжна література*. 2004. № 7. С. 9–14.
9. Рогозинський В. В. Античний театр. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 40–47.
10. Шалагінов Б. Б. Афіньська трагедія. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 8. С. 53–60.
11. Шкуратова Н. Проблема катарсису. К., 1992.
12. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 9-20.
13. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. Эпизодий третий : трагедия «Медея». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 7. С. 25–29.
14. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. Эпизодий второй : «Антигона». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 6. С. 22–25.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ЛІТЕРАТУРА ДАВНЬОГО РИМУ

Лекція 5

ТЕМА: Література Стародавнього Риму (2 год).

Логіка викладу:

1. Періодизація давньоримської літератури.
2. Ранній період. Аппій Клавдій, Лівій Андронік.
3. Римська література кінця республіки (Тит Лукрецій Кар, Гай Валерій Катулл).
4. Римська література періоду становлення імперії («золота доба римської поезії»). Творчість Вергілія, Горація, Овідія.
5. Римська література пізньої імперії (Луцій Анней Сенека, Марк Валерій Марціал, Децим Юній Ювенал, Гай Петроній Арбітр, Корнелій Тацит, Луцій Апулей).

Рекомендована література:

1. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
2. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
3. Антична література : довідник ; за ред. О. Білецького. К., 1999.
4. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
5. Белаш Г. О. Історія античної літератури : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2012. 234 с.
6. Підлісна Г. Світ античної літератури. К. : Вища освіта, 1989. 240 с.
7. Пащенко В.І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410 с.

Лекція 6

ТЕМА: Римська поезія «золотої доби» (2 год.).

Логіка викладу:

1. Особливості римської культури епохи принципату.
2. Місце Вергілія в римській літературі.
3. Творчість Горація – засновника римського класицизму.
4. Доля і творчість Овідія.

Рекомендована література

1. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
2. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
3. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
4. Пащенко В.І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410 с.
5. Горацій Квінт Флакк. Твори ; пер. А. Содомора. Львів : Априорі, 2021. 432 с.
6. Публій Овідій Назон. Елегії. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 33–35.
7. Публій Овідій Назон. Скорботні елегії. Понтійські послання. *Іноземна філологія : республіканський міжвід. наук. зб. Вип. 91 Питання класичної*

Лекція 7

ТЕМА: Давньоримська проза (2 год).

Логіка викладу:

1. Загальна характеристика.
2. Ораторська проза. Марк Туллій Цицерон.
3. Історична проза. Тит Лівій, Публій Корнелій Тацит.
4. Художня проза. Луцій Апулей, Гай Петроній Арбітр.

Рекомендована література:

1. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
2. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
3. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
4. Пащенко В.І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410 с.

4.1. Тематика і зміст практичних (семінарських) занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ЛІТЕРАТУРА ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Практичне заняття № 1

Тема: Творчість Гомера (2 год.)

Мета: Аналіз проблематики та художньої своєрідності творчості Гомера.

Зміст практичного заняття

1. Гомерівське питання.
2. Сюжет і композиція поеми «Іліада», головні герої, жанрова своєрідність, поетичний розмір.
3. Тема патріотизму в поемі «Іліада».
4. Сюжет і композиція «Одісеї» Гомера. «Кіклічність» поеми, її жанрова своєрідність.
5. Гомерівський гуманізм.

Домашні завдання:

1. Підготуватись до усних відповідей на питання, користуючись рекомендованою літературою та інтернет-ресурсами.
2. Виписати у термінологічні словники значення наступних термінів: *античність, аед, антропоцентризм, гекзаметр, героїчний епос, епос, міф, міфологія, рапсод, еллінізм.*
3. Підготувати читацький щоденник із цитатами з роману та міфологічний словник за темою.

Рекомендована література:

1. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
2. Пащенко В. І. Антична література. К. : Либідь, 2001.

3. Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література. К.: Освіта, 1997. 410 с.
4. Підлісна Г. Світ античної літератури. К. : Вища школа, 1989. 240 с.
5. Ніколенко О. М. Загальна характеристика давньогрецької та давньоримської літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 9. С. 34–45.
6. Рогозинський В. В. Античний світ і його культура. Огляд. Формування античного світогляду. Давня Греція. Давній Рим. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 2–14.
7. Скарби античності в живописі та поезіях М. Рильського. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2001. № 11. С. 12–16.

Практичне заняття № 2

Тема: Давньогрецька лірика (2 год.)

Мета: аналіз філософсько-естетичних поглядів Сапфо, Алкея, Анакреонта, визначення художньої своєрідності лірики.

Зміст практичного заняття

1. Головні різновиди давньогрецької лірики.
2. Філософські засади давньогрецької лірики.
3. Любовна лірика Сапфо. Зображення внутрішнього життя в її ліриці.
4. «Пісні боротьби» та лірика Алкея.
5. Творчість Анакреонта. Життєрадісність, гедонізм його поезії.

Домашні завдання:

1. Підготуватись до усних відповідей на питання, користуючись рекомендованою літературою та інтернет-ресурсами.
2. Виписати у термінологічні словники значення наступних термінів: *гіменей, гімн, гіпорхема, ембатерій, енкомій, епінікії, епіталама, елегія, енкомій, лірика, пеан, тренос, ямб*.
3. Підготувати читацький щоденник із цитатами з ліричних творів та міфологічний словник за темою.

Рекомендована література:

1. Анакреонт. Лірика ; пер. А. Содомори. Давньогрецька поезія : антологія ; упоряд., автор. вступ. сл. та біогр. довідок Ліна Глущенко. Л. : Червона Калина, 2010. 184 с.
2. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
3. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
4. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
5. Антична література : Хрестоматія. Упорядник О. І. Білецький. 2 видан. К.: Радянська школа, 1968. 612 с.
6. Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410 с.
7. Перші поетеси. Кодекс давньогрецької жіночої поезії ; упор., перекл. Т. Лучук. Львів : Астролябія, 2019. 448 с.
8. Семеняк Г. “Сильніша зброї сила слова”. Урок з вивчення поезії Архілоха і Тіртея. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 8. С. 35–37.

9. Султанов Ю. І. “Муза до тих пісень кликала душу мою”. До вивчення давньогрецької та давньоримської поезії. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. № 9. С.12–21.
10. Троцик О. «Не люблю я нудьгувати». Урок-хроніка з вивчення творчості та анакреонтичних мотивів. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 8. С. 27–30.
11. Шалагінов Б. Б. Лірика ранньої класики. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 6. С. 45–49.

Практичне заняття № 3–4

Тема: Творчість Есхіла, Софокла та Евріпіда (4 год.)

Мета: аналіз естетичної теорії Есхіла, Софокла та Евріпіда, визначення морально-філософської проблематики їхніх творів.

Зміст практичного заняття

1. Давньогрецька драма і давньогрецький театр, їхній зв'язок з культами Діоніса, Деметри, культом померлих, культом героїв.
2. Особливості соціально-психологічної проблематики трагедій Есхіла («Орестея», «Прометей прикутий»).
3. Філософські основи трагедій Софокла («Антигона», «Едип-цар»).
4. Ідейно-художнє новаторство Евріпіда (трагедія «Медея»).

Домашні завдання:

1. Підготуватись до усних відповідей на питання, користуючись рекомендованою літературою та інтернет-ресурсами.
2. Виписати у термінологічні словники значення наступних термінів: *архонт, драма, трагедія, комедія, комос, парод, ексод, епісодій, девтерагоніст, катарсис, корифей, орхестра, скена, протагоніст, проскеній, стасим, хорег, хоревт, Діонісії*.
3. Підготувати читацький щоденник із цитатами з роману та міфологічний словник за темою.

Рекомендована література:

1. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
2. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
3. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
4. Белаш Г. О. Історія античної літератури : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2012. 234 с.
5. Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410с.
5. Берестовська Д. Великі Діонісії. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 35–43.
6. Васильківська К. В. “Волі людини я на землі боятись не повинна...”, або право серця. Експрес-інформація до вивчення трагедії Софокла «Антигона». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1998. № 10. С. 3–6.
7. Завадська В. В. Давньогрецький театр. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 8. С. 30–35.

8. Звиняцьковський В. Я. Успішність перипатетиків. *Зарубіжна література*. 2004. № 7. С. 9–14.
9. Лобода О. “Дав-бо смертним я почесний дар...” До вивчення трагедії Есхіла «Прометей закутий». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 6. С. 12–14.
10. Нестерук Н. Ф. «Споконвіку Прометея там орел карас...». Урок з вивчення давньогрецького міфу. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. № 10. С. 16–19.
11. Рогозинський В. В. Античний театр. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 40–47.
12. Шалагінов Б. Б. Афіньська трагедія. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 8. С. 53–60.
13. Шкуратова Н. Проблема катарсису. К., 1992.
14. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 9-20.
15. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. Эпизодий второй : «Антигона». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 6. С. 22–25.
16. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. Эпизодий третий : трагедия «Медея». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 7. С. 25–29.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ЛІТЕРАТУРА ДАВНЬОГО РИМУ

Практичне заняття № 5-6

Тема: Творчість Вергілія (4 год.)

Мета: визначення основних естетичних поглядів письменника, аналіз головної проблематики та художніх особливостей творів.

Зміст практичного заняття

1. Життя і творчість Вергілія.
2. «Буколіки» – особливості композиції, художня своєрідність. Наслідування Теокріта.
3. «Георгіки» – сільськогосподарська поема. Особливості композиції, характеристика частин поеми. Художня своєрідність твору.
4. Сюжет поеми «Енеїда». Традиції та новаторство «Енеїди» Вергілія.
5. Значення творчості Вергілія.

Домашні завдання:

1. Підготуватись до усних відповідей на питання, користуючись рекомендованою літературою та інтернет-ресурсами.
2. Виписати у термінологічні словники значення наступних термінів: *буколіка, еклога, ідилія, пастораль*.
3. Підготувати читацький щоденник із цитатами з роману та міфологічний словник за темою.

Рекомендована література:

1. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.

2. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
3. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського ; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
4. Пащенко В.І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410 с.
5. Гальчук О. В. “Мужик із Мантуї...” До вивчення творчості Вергілія. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 35–40.
6. Глібовець О.В. “Звідки рід був латинський...” До вивчення “Енеїди” Вергілія. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. №10. С. 36–38.
7. Градовський А. В. «Енеїда» Вергілія й однойменна поема І. Котляревського в запитаннях і відповідях. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 25–30.
8. Панченко І. Г., Астахова А. А., Матяш І. Р. Міфологічні мотиви у світовій літературі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2000. № 6. С. 46–50.

Практичне заняття № 7

Тема: Творчість Овідія та Горація (2 год.).

Мета: познайомитися з творчістю Горація, Овідія, проаналізувати деякі їхні твори, з’ясувати внесок римських поетів «золотої доби» у скарбницю світової літератури

Зміст практичного заняття

1. Життя і творчість Горація. Проблематика од.
2. Тема поезії і поета у творчості Горація. «До Мельпомени».
3. «Гораціанський класицизм» і його головні принципи.
4. Життєвий і творчий шлях Овідія.
5. Любовні мотиви в ранніх творах Овідія.
6. Проблематика поеми Овідія «Метаморфози».

Домашні завдання:

1. Підготуватись до усних відповідей на питання, користуючись рекомендованою літературою та інтернет-ресурсами.
2. Виписати у термінологічні словники значення наступних термінів: *гораціанський класицизм, ода, гедонізм, стоїцизм, сатура, метемпсихоз*.
3. Підготувати читацький щоденник із цитатами з роману та міфологічний словник за темою.

Рекомендована література:

1. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
2. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
3. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського ; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
4. Пащенко В.І., Пащенко Н. І. Антична література. К. : Освіта, 1997. 410 с.
5. Горацій Квінт Флакк. Твори ; пер. А. Содомора. Львів : Апріорі, 2021. 432 с.
6. Горацій та його «Послання до Пізонів». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 27–29.
7. Затонский Д. Метаморфозы Овидия Назона, или Покушение на движущееся время. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 5–6. С.103–105.

8. Ніколенко О., Марченко Н. Важкий вінець Аріона. Трагедія поета в «Сумних елегіях Овідія» та її інтерпретація в світовій літературі. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 8. С. 20–27.
9. Панченко І. Г., Астахова А. А., Матяш І. Р. Міфологічні мотиви у світовій літературі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2000. № 6. С. 46–50.
10. Публій Овідій Назон. Елегії. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 33–35.
11. Публій Овідій Назон. Скорботні елегії. Понтійські послання. *Іноземна філологія : республіканський міжвід. наук. зб.* Вип. 91. Питання класичної філології № 23 ; М-во вищ. і сер. спец. освіти УРСР, Львівський держ. ун-т ім. І. Франка. Л. : Вища школа, 1988. С. 113–116.
12. Содомора А. О. Простір як елемент образності в поезії Горація. *Іноземна філологія : республік. міжвід. наук. зб.* Вип. 74. Питання класичної філології № 20 ; М-во вищ. і сер. спец. освіти УРСР, Львівський держ. ун-т ім. І. Франка. Л. : Вища школа, 1984. С. 111–117.
13. Шкаруба Л. М. Овидий и варварский мир : встреча двух культур. На материале «Скорбных элегий» и «Писем с Понта». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 29–33.

Практичне заняття № 8

Тема: Творчість Плавта та Теренція (2 год.)

Мета: аналіз тематики творів, визначення особливостей композиції та проблематики комедій Плавта й Теренція.

Зміст практичного заняття

1. Особливості давньоримської комедії. Її різновиди.
2. Проблематика комедії «Скарб» Плавта. Образ скупого, його рецепція у наступній світовій літературі.
3. Життєвий і творчий шлях Теренція. Комедія «Брати». Новаторство драматурга.
4. Особливості композиції та стилю комедій авторів.

Домашні завдання:

1. Підготуватись до усних відповідей на питання, користуючись рекомендованою літературою та інтернет-ресурсами.
2. Виписати у термінологічні словники значення наступних термінів: *римська комедія, паліата, тогата, контамінація*.
3. Підготувати читацький щоденник із цитатами з роману та міфологічний словник за темою.

Рекомендована література:

1. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
2. Антична література : довідник ; за ред. О. Білецького. К., 1999.
3. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
4. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. ; М-во освіти і науки України, Ніжинський держ. ун-т ім. М. Гоголя. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 952 с.
5. Античний театр ; упоряд. та передм. В. Пашенка. К., 2008.

6. Белаш Г. О. Історія античної літератури : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2012. 234 с.
7. Пащенко В.І., Пащенко Н. І. Антична література. К.: Освіта, 1997. 410 с.
8. Підлісна Г. Світ античної літератури. К.: Вища школа, 1989. 240 с.
9. Плавт. Комедії. Т. 1: Пер. с латин. ; комент. И. Ульянової. М., 1987.
10. Поздnev М.. Театр Плавта. Традиції і своєрідність. Передмова до книги Плавт. Комедії. Том I. М., 1997.
11. Римська драма : драма ; редкол. : М. Борецький (голова) та ін. ; пер. : Ю. Мушак. Дрогобич : Коло, 2004. 272 с.

4.2. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

4.2.1. Мета й завдання самостійної роботи студентів

Метою самостійної роботи студента з дисципліни є поглиблення й розширення знань і умінь з дисципліни, зокрема знайомство з творчістю чи текстами творів античних авторів, які не розглядалися під час практичних занять або ж на лекціях. Тому головними завданнями самостійної роботи є:

- опрацювання творів усіх авторів, які містяться у списку творів, рекомендованих для вивчення;
- робота зі спеціальною термінологією (перелік необхідних термінів додається);
- опанування головних давньогрецьких і давньоримських міфів, імен богів грецького та римського пантеонів, їхнє «поле відповідальності»;
- удосконалення навичок самостійної роботи з художніми текстами;
- розширення кругозору й літературної ерудиції студента.

4.2.2. Форми організації самостійної роботи

Основними *формами самостійної роботи* студента є ведення читацького щоденника, міфологічного і термінологічного словників, заучування напам'ять віршів та уривків з поеми, конспектування статей з певної теми, виконання модульних контрольних робіт і тестових завдань. Для успішної організації самостійної роботи студенти забезпечуються необхідними навчально-методичними матеріалами в друкованому чи електронному вигляді. На початку семестру студенти отримують перелік усіх видів самостійної роботи та критерії оцінювання її результатів.

Викладач систематично протягом семестру перевіряє самостійну роботу студентів з дисципліни:

поточний контроль проводиться щодва тижні під час консультацій згідно з графіком роботи викладача;

підсумковий контроль здійснюється наприкінці семестру перед підсумковим заняттям.

4.2.3. Перелік завдань для самостійної роботи

1. Успішне опанування курсу «Історія зарубіжної літератури: античність» неможливе без ознайомлення з головними давньогрецькими і давньоримськими авторами та їхніми творами. Тому на початку семестру студенти отримують *перелік творів* для читання й ознайомлення, а також перелік ліричних творів для вивчення напам'ять. Ці ж твори мають бути представлені в читацькому щоденнику студента, в якому має бути відображена робота студента з художніми текстами:

- ім'я та прізвище автора твору;
- роки життя;
- назва твору;
- біографічний та істотко-культурний коментар до твору (де, коли і за яких умов був написаний твір);
- жанр твору;
- тема та ідея твору;
- цитатний аналіз образів, коментар студента щодо сюжетної організації твору, власні зауваження з приводу прочитаного тощо. Цей аналіз включає в себе цитатну авторську (чи оповідача) характеристику, репліки, що належать самим героям або іншим персонажам. Здійснюється у порядку, обраним студентом довільно, у вигляді таблиць чи суцільного тексту. Доцільно спочатку вибрати цитати з усього твору, що характеризують одного персонажа, потім іншого, щоб уникати можливих непорозумінь чи неоднозначного тлумачення.

Надзвичайно важливим є останній пункт характеристики твору, що передбачає застосування вміння аналізувати твір та оригінально інтерпретувати його.

Твори з античної літератури Давньогрецька література

Гомер. «Іліада», «Одісея».
 Есхіл. «Прометей прикутий», «Орестея».
 Софокл. «Антигона», «Едип-цар», «Електра», «Аякс».
 Еврипід. «Медея», «Іфігенія в Авліді».
 Езоп. Байки
 Гесіод. «Роботи і дні»
 Аристофан. «Лісістрата», «Мир», «Хмари», «Оси», «Жаби».
 Класична антична лірика (Архілох, Тіртей, Алкей, Сапфо, Анакреонт).
 Піндар. Оди.
 Гесіод. «Теогонія».
 Теокріт. Лірика.
 Плутарх. «Життєписи».
 Лонг. «Дафніс і Хлоя».

Давньоримська література

Вергілій. «Буколіки», «Георгіки», «Енеїда».
 Гораций. Сатири, оди, «Послання до пізонів».
 Лукрецій. «Про природу речей».
 Катулл. Лірика.
 Плавт. «Скарб», «Псевдол».
 Теренцій. «Брати», «Свекруха».
 Марціал. Епіграми.
 Федр. Байки.
 Апулей. «Золотий віслюк».
 Ювенал. Сатири.
 Петроній. «Сатирикон».
 Сенека. «Медея».
 Овідій. «Героїні», «Мистецтво кохання», «Метаморфози».
 Марціал. Епіграми.

Для **вивчення напам'ять** пропонується:

Вступ до «Іліади»
 Лірика Сапфо (3 вірші)
 Лірика Алкея (3 вірші)

Лірика Анакреонта (3 вірші)

Лірика Катулла (2 вірші)

2. Під час вивчення курсу студенти також мають опанувати спеціальною **термінологією**, зокрема наступними термінами:

агон	ефори
агора	ідилія
аед	ініціація
анімізм	комедія
античність	комедія палліата
антологія	комедія тогата
антропоморфізм	комос
антропоцентризм	контамінація
архонт	корифей
ателана	лірика
басилевс	метемпсихоз
буколіка	мімезис
буле	міф
гіменей	міфологія
гімн	ода
гіпорхема	орхестра
девтерагоніст	парадоксографія
дидакал	парод
дифірамби	пастораль
діатриба	пеан
драма	поліс
еклога	проскеній
ексод	протагоніст
елегія	рапсод
еллінізм	сатура
енкомій	стасим
епідиктична ораторська	трагедія
проза	тригоніст
епілій	утопії
епінікії	фесценіни
епісодій	френос (тренос)
епіталама	хоревт
епітафія	хорег
епос	ямб

3. Серед обов'язкових завдань для самостійної роботи є також завдання з опанування **давньогрецькою та давньоримською міфологією**. Результати цього завдання мають бути представлені у міфологічному словнику у вигляді імен головних богів давньогрецького та давньоримського пантеону.

Для ведення термінологічного і міфологічного словників студент повинен завести окремий зошит. Словник повинен складатися з наступних частин:

- 1) основні літературознавчі терміни (наприклад: комедія, агон, парабаса, буфонада тощо);
- 2) імена давньогрецьких олімпійських богів (наприклад: Зевс, Геракл, Гера тощо);
- 3) імена давньоримських богів (наприклад: Юпітер, Юнона, Венера тощо);
- 4) імена напівбогів (наприклад: Ахілл, Прометей);
- 5) визначення основних наскрізних сюжетів (наприклад: родова помста – Трагедія Евріпіда «Медея» (Медея вбиває дітей заради помсти чоловіку).

4.2.4. Питання для самостійного опрацювання

№	Назва теми	Кількість годин ден./заочне
1	Гомерівський епос.	4/6
2	Порівняння полісу і дикості в «Одіссей».	4/5
3	Місце Гесіода в історії літератури.	4/6
4	Творчість Гесіода.	4/5
5	Міф і міфологія в житті давніх греків	4/6
6	Своєрідність од Піндара.	4/6
7	Ідейно-художні особливості ранньої творчості Есхіла. Трагедії «Перси», «Благальниці».	4/6
8	Проблема долі в трагедіях Софокла.	4/6
9	Проблематика комедії «Скарб» Плавта.	4/5
10	Комедії Теренція як побутово-психологічні драми. Проблематика комедії «Брати».	4/6
11	Роль імператора Августа в житті Вергілія.	4/5
12	«Еклоги» Вергілія, проблематика та їх настрої.	4/5
13	Інтимні мотиви в «Одах» Горация.	4/6
14	Історико-літературне значення творчості Овідія.	4/6
15	Римська проза	4/5
	Разом	60/84

4.3. Питання для самоконтролю

1. Гомерівське питання.
2. Аналіз трагедії Софокла «Едип-цар».
3. Тематика й художня своєрідність байок Езопа.
4. Проблематика поеми «Роботи і дні» Гесіода.
5. Ідейно-художнє новаторство Евріпіда в трагедії «Медея».
6. Новоатична комедія Менандра.
7. Жанр філософської прози в творчості Аристотеля.
8. Сатири Горация – роздуми на морально-етичні теми.
9. Своєрідність комедії Аристофана «Лісістрата».
10. «Енеїда» Вергілія і гомерівський епос.
11. Образ головного героя в трагедії Есхіла «Прометей закутий».
12. Тема миру в комедіях Аристофана «Мир», «Лісістрата».
13. Проблематика трагедії Евріпіда «Іфігенія в Авліді».
14. Жанр ідилії.
15. Оди Піндара.
16. Класична антична лірика (Архілох, Тіртеї, Алкеї, Сапфо, Анакреонт).
17. Особливості жанру елегії.
18. Генеалогічний епос Гесіода («Теогонія»).
19. Захист ідеалів афінської демократії в комедії Аристофана «Оси».
20. Історико-культурні проблеми в комедії Аристофана «Жаби».
21. Основні риси культури еллінізму.
22. «Порівняльні життєписи» Плутарха як прообраз біографічної прози.
23. Особливості розвитку грецького роману (Лонг «Дафніс і Хлоя»).
24. Структура грецької трагедії.
25. Основні положення поетики Аристотеля.

26. Філософські погляди Геродота.
27. Трактовка міфів у Еврипіда.
28. Декламаційна лірика.
29. Особливості жанру ямб.
30. Особливості прози Демосфена.
31. Дидактичний епос Гесіода.
32. Проблематика трагедії Софокла «Електра».
33. Ораторське мистецтво в Давній Греції.
34. Образ Прометея в світовій літературі.
35. Періоди розвитку міфології.
36. Мелічна лірика.
37. Трагедія Софокла «Аякс».
38. Особливості трагедії Аристофана «Хмари».
39. Порівняння полісу і дикості в поемі Гомера «Одісея».
40. Характерні риси комедії «Менандр».
41. Особливості поезії Каллімаха.
42. Філософський зміст поеми Лукреція «Про природу речей».
43. Римські поети-неотерики (лірика Катутла).
44. Особливості буколичної поезії Теокріта.
45. Проблематика комедій Плавта.
46. Ідейно-художня своєрідність епіграм Марціала.
47. Особливості римської міфології.
48. Своєрідність комедії Плавта «Скарб».
49. Політичний зміст байок Федра.
50. Художні особливості од Горація.
51. Особливості жанру елегії Тіртея.
52. Сюжет роману Апулея «Золотий осел».
53. Своєрідність комедії Теренція «Свекруха».
54. Характерні риси сатир Ювенала.
55. Зображення життя Риму в романі Петронія «Сатирикон».
56. Ідейно-художня позиція Вергілія.
57. Комедії Теренція як побутово-психологічні драми.
58. Стиль комедії Теренція «Брати».
59. Проблематика комедії Плавта «Псевдол».
60. «Послання до пізонів» Горація.
61. Художній стиль поем Лукреція.
62. Проблематика трагедії Сенеки «Медея».
63. Загальна характеристика творчості Тацита.
64. Політичний зміст байок Федра.
65. Письменники епохи принципату.
66. Своєрідність «Георгік» Вергілія.
67. Політична і літературна діяльність Цицерона.
68. Творчість Саллюстія.
69. Любовні мотиви у творі Овідія «Героїні».
70. Своєрідність епіграм Марціала.
71. Любовні мотиви у творі Овідія «Мистецтво кохання».
72. Характерні особливості олександрійської поезії.
73. Час виникнення та розвитку прози у Римі.
74. Політичні погляди Фукидіда.
75. Проблематика трагедії Сенеки «Медея».
76. Особливості творчості Тібулла.
77. Традиції і новаторство «Енеїди» Вергілія.

78. Періодизація римської літератури.
79. Мова та стиль промов Цицерона.
80. Історичні твори Тита Лівія.
81. Особливості гімнів Горація.
82. Сюжет роману Апулея «Золотий віслук».

Питання до іспиту

1. Головні риси античної літератури, хронологічні рамки та її періодизація.
2. Міф і міфологія. Класифікація міфів.
3. Гомерівське питання.
4. Тема патріотизму в поемі Гомера «Іліада».
5. Сюжет і композиція «Одісеї» Гомера. «Кіклічність» поеми, її жанрова своєрідність.
6. Головні різновиди давньогрецької лірики.
7. Любовна лірика Сапфо. Зображення внутрішнього життя в її ліриці.
8. «Пісні боротьби» та лірика Алкея.
9. Творчість Анакреонта. Життєрадісність, гедонізм його поезії.
10. Давньогрецька драма і давньогрецький театр, їхній зв'язок з культами Діоніса, Деметри, культом померлих, культом героїв.
11. Особливості соціально-психологічної проблематики трагедій Есхіла («Орестея», «Прометей закутий»).
12. Проблематика трагедій Софокла («Антигона», «Едип-цар»).
13. Ідейно-художнє новаторство Еврипіда (трагедія «Медея»).
14. Проблематика трагедії Софокла «Едип-цар».
15. Тематика й художня своєрідність байок Езопа.
16. Сатири Горація – роздуми на морально-етичні теми.
17. Своєрідність комедії Аристофана «Лісістрата».
18. «Енеїда» Вергілія і гомерівський епос.
19. «Буколіки» Вергілія: особливості композиції, художня своєрідність. Наслідування Теоокріта.
20. «Георгіки» Вергілія як сільськогосподарська поема. Особливості композиції, характеристика частин поеми. Художня своєрідність твору.
21. Образ головного героя в трагедії Есхіла «Прометей закутий».
22. Тема миру в комедіях Аристофана «Мир», «Лісістрата».
23. Класична антична лірика (Архілох, Тіртей, Алкей, Сапфо, Анакреонт).
24. Художні особливості комедій Аристофана («Оси», «Жаби», «Хмари»).
25. Особливості розвитку грецького роману (Лонг «Дафніс і Хлоя»).
26. Структура грецької трагедії.
27. Структура грецької комедії.
28. Основні положення поетики Аристотеля.
29. Ораторське мистецтво в Давній Греції.
30. Періоди розвитку міфології.
31. Філософський зміст поеми Лукреція «Про природу речей».
32. Римські поети-неотеріки (лірика Катутла).
33. Особливості римської міфології.
34. Своєрідність комедії Плавта «Скарб».
35. Проблематика комедії «Скарб» Плавта. Образ скупого, його рецепція у наступній світовій літературі.
36. Художні особливості од Горація.
37. Тема поезії і поета у творчості Горація. «До Мельпомени».
38. «Гораціанський класицизм» і його головні принципи.
39. Любовні мотиви в ранніх творах Овідія.
40. Проблематика поеми Овідія «Метаморфози».

41. Зображення життя Риму в романі Петронія «Сатирикон».
42. Комедії Теренція як побутово-психологічні драми. «Брати».
43. Проблематика комедії Плавта «Скарб».
44. «Послання до пізонів» Горация.
45. Любовні мотиви у творі Овідія «Мистецтво кохання».
46. Традиції і новаторство «Енеїди» Вергілія.
47. Періодизація давньоримської літератури.
48. Історична проза Давнього Риму (Тацит).
49. Роман Апулея «Золотий віслик».

4. Перевірка компетентностей студентів.

4.1. МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

4.1.1. Мета модульних контрольних робіт

Модульні контрольні роботи спрямовані на перевірку рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу, а також здобутих навичок аналізу текстів античної літератури.

4.1.2. Загальні вимоги до контрольних робіт

Модульні контрольні роботи виявляють знання студентів з періоду давньогрецької (контрольна робота № 1) і давньоримської (контрольна робота № 2) літератури. Студенти повинні продемонструвати знання з періодизації античної літератури; вміння аналізувати античні тексти; вміння розрізняти види та жанри давньогрецької лірики; причини та умови розквіту драми.

Модульна контрольна робота включає два питання. Перше – теоретичне, яке передбачає знання основної термінології та уявлення історичного розвитку літератури як процесу. Друге – включає аналіз творів видатних авторів доби античності.

Завдання перевіряють рівень знань студентів та вміння застосовувати їх під час аналізу літературного твору.

4.1.3. Зміст контрольних робіт

Модульна контрольна робота № 1 за темою: «Давньогрецька література»

Варіант 1

1. Гомерівське питання.
2. Аналіз трагедії Софокла «Едіп-цар».

Варіант 2

1. Байки Езопа.
2. Проблематика поеми «Роботи і дні» Гесіода.

Варіант 3

1. Ідейно-художнє новаторство Евріпіда в трагедії «Медея».
2. Новоатична комедія Менандра.

Варіант 4

1. Жанр ідилії в поезії Феокріта.
2. Жанр філософської прози в творчості Аристотеля.

Варіант 5

1. Поняття міфу й міфології. Значення міфу для давніх греків.
2. Своєрідність комедії Арістофана «Лісістрата».

Варіант 6

1. Основні етапи розвитку міфології.
2. Образ головного героя в трагедії Есхіла «Прометей прикутий».

Варіант 7

1. Тема миру в комедіях Арістофана «Мир», «Лісістрата».
2. Основні положення поетики Аристотеля.

Варіант 8

1. Новоаттична комедія
2. Проблематика трагедії Евріпіда «Іфігенія в Авліді».

Варіант 9

1. «Іліада» Гомера: особливості жанру, віршованого розміру, поетики поеми.
2. Жанр іділії.

Варіант 10

1. Оди Піндара.
2. Давньогрецька лірика, основні жанри.

Варіант 11

1. Особливості жанру елегії.
2. Гомерівське питання.

Варіант 12

1. Генеалогічний епос Гесіода («Теогонія»).
2. Захист ідеалів афінської демократії в комедії Арістофана «Оси».

Варіант 13

1. Історико-культурні проблеми в комедії Арістофана «Жаби».
2. Структура давньогрецької трагедії.

Варіант 14

1. Основні риси культури еллінізму.
2. Захист ідеалів афінської демократії в комедії Арістофана «Оси».

Варіант 15

1. «Порівняльні життєписи» Плутарха.
2. Особливості розвитку грецького роману (Лонг «Дафніс і Хлоя»).

Варіант 16

1. Структура грецької комедії.
2. Основні положення поетики Аристотеля.

Варіант 17

1. Філософські погляди Геродота.
2. Трагування міфів у творчості Евріпіда.

Варіант 18

1. Декламаційна лірика.
2. Виникнення давньогрецької драми, її зв'язок з культурами.

Варіант 19

1. Особливості жанру ямб.
2. Образ головного героя в трагедії Есхіла «Прометей закутий».

Варіант 20

1. Особливості прози Демосфена.
2. Дидактичний епос Гесіода.

Варіант 21

1. Проблематика трагедії Софокла «Електра».
2. Ораторське мистецтво в Давній Греції.

Варіант 22

1. Байки Езопа.
2. Образ Прометея у світовій літературі.

Варіант 23

1. Періоди розвитку міфології.
2. Давньогрецький театр: виникнення, структура, значення.

Варіант 24

1. Мелічна лірика.
2. Трагедія Софокла «Аякс».

Варіант 25

1. Особливості трагедії Арістофана «Хмари».
2. Порівняння полісу і дикості в поемі Гомера «Одісея».

**Модульна контрольна робота № 2
за темою: «Давньоримська література»**

Варіант 1

1. Характерні риси комедії «Менандр».
2. Особливості поезії Каллімаха.

Варіант 2

1. Філософський зміст поеми Лукреція «Про природу речей».
2. Римські поети-неотеріки (лірика Катутла).

Варіант 3

1. Особливості буколічної поезії Феокріта.
2. Проблематика комедій Плавта.

Варіант 4

1. Ідейно-художня своєрідність епіграм Марціала.
2. Особливості римської міфології.

Варіант 5

1. Своєрідність комедії Плавта «Скарб».
2. Політичний зміст байок Федра.

Варіант 6

1. Художні особливості од Горація.
2. Сюжет роману Апулея «Золотий осел».

Варіант 7

1. Головні риси «гораціанського класицизму».
2. Своєрідність комедії Теренція «Свекруха».

Варіант 8

1. Характерні риси сатир Ювенала.
2. Зображення життя Риму в романі Петронія «Сатирикон».

Варіант 9

1. Ідейно-художня позиція Вергілія.
2. Комедії Теренція як побутово-психологічні драми.

Варіант 10

1. Стиль комедії Теренція «Брати».
2. Проблематика комедії Плавта «Псевдол».

Варіант 11

1. «Послання до пізонів» Горація.
2. Політичний зміст байок Федра.

Варіант 12

1. Художній стиль поем Лукреція.
2. Проблематика трагедії Сенеки «Медея».

Варіант 13

1. Загальна характеристика творчості Тацита.
2. Політичний зміст байок Федра.

Варіант 14

1. Особливості гімнів Горація.
2. Зображення життя Риму в романі Петронія «Сатирикон».

Варіант 15

1. Своєрідність «Буколік» Вергілія.
2. Письменники епохи принципату.

Варіант 16

1. Своєрідність «Георгік» Вергілія.
2. Політична і літературна діяльність Цицерона.

Варіант 17

1. Творчість Саллюстія.
2. Любовні мотиви в творі Овідія «Героїні».

Варіант 18

1. Своєрідність епіграм Марціала.
2. Любовні мотиви в творі Овідія «Мистецтво кохання».

Варіант 19

1. Характерні особливості олександрійської поезії.
2. Час виникнення та розвитку прози у Римі.

Варіант 20

1. Політичні погляди Фукидіда.
2. «Метаморфози» Овідія – художня своєрідність, новаторство автора.

Варіант 21

1. Особливості творчості Тібулла.
2. Своєрідність «Буколік» Вергілія.

Варіант 22

1. Періодизація давньоримської літератури.
2. Мова та стиль промов Цицерона.

Варіант 23

1. Історичні твори Тита Лівія.
2. Традиції і новаторство «Енеїди» Вергілія.

Варіант 24

1. Періодизація римської літератури.
2. Особливості од Горація.

Варіант 25

1. Ідейно-художня позиція Вергілія.
2. Сюжет роману Апулея «Золотий осел».

4.1.4. Контрольні роботи для студентів заочної форми навчання

У контрольній роботі студент засвідчує певні теоретичні знання, а також демонструє вміння аналізу художнього тексту. Загалом робота має реферативний характер, її призначення – вивчення, систематизація та узагальнення навчального матеріалу з певних тем.

Тематика контрольної роботи: завдання охоплюють коло проблем, пов'язаних з розвитком античної літератури, а також творчістю найвідоміших її репрезентантів.

Виправлення, закреслювання, скорочення слів (крім загальноновживаних) не дозволяється. Робота оформлюється грамотно та охайно.

Структура роботи: завдання комплексної контрольної роботи представлені питаннями різного рівня складності, що оцінюються п'ятьма балами кожне. Оцінка кожного з питань залежить від точності вживання термінології, повноти відповіді та наведеної аргументації. Максимальна кількість балів за контрольну роботу – 10.

Робота виконується в окремому зошиті чи на окремих аркушах і підписується студентом. Обсяг відповіді на кожне питання – від 6 надрукованих аркушів.

Наприкінці роботи студент обов'язково зазначає перелік використаних джерел.

Варіант 1

1. «Гомерівське питання» в літературознавстві.

2. Сатири Горация – роздуми на морально-етичні теми.

Варіант 2

1. Аналіз трагедії Софокла «Едіп-цар».
2. «Енеїда» Вергілія і гомерівський епос.

Варіант 3

1. Байки Езопа.
2. Римські поети-неотерики (лірика Катулла).

Варіант 4

1. Ораторське мистецтво в Давній Греції.
2. Проблематика комедій Плавта.

Варіант 5

1. Образ головного героя в трагедії Есхіла «Прометей прикутий».
2. Філософський зміст поеми Лукреція «Про природу речей».

Варіант 6

1. Оди Піндара.
2. Ідейно-художня своєрідність епіграм Марціала.

Варіант 7

1. Ідейно-художнє новаторство Евріпіда в трагедії «Медея».
2. Основні риси культури еллінізму.

Варіант 8

1. Своєрідність комедії Аристофана «Лісістрата».
2. Особливості римської міфології.

Варіант 9

1. Тема миру в комедіях Аристофана «Мир», «Лісістрата».
2. Філософський зміст поеми Лукреція «Про природу речей».

Варіант 10

1. Структура грецької трагедії.
2. Дидактичний епос Гесіода.

Варіант 11

1. Основні положення поетики Арістотеля.
2. Філософські погляди Геродота.

Варіант 12

1. Захист ідеалів афінської демократії в комедії Аристофана «Оси».
2. Зображення життя Риму в романі Петронія «Сатирикон».

Варіант 13

1. Особливості буколічної поезії Феокріта.
2. Ідейно-художня позиція Вергілія.

Варіант 14

1. Характеристика «Мистецтва кохання» Овідія: проблематика, особливості стилю.

2. Філософія Платона.

Варіант 15

1. Особливості розвитку грецького роману (Лонг «Дафніс і Хлоя»).
2. Своєрідність комедії Теренція «Свекруха».

Варіант 16

1. Політичний зміст байок Федра.
2. Комедії Теренція як побутово-психологічні драми.

Варіант 17

1. Мелічна лірика.
2. Стиль комедії Теренція «Брати».

Варіант 18

1. Образ Прометея в світовій літературі.
2. «Послання до пізонів» Горація.

Варіант 19

1. Декламаційна лірика.
2. Проблематика трагедії Сенеки «Медея».

Варіант 20

1. Захист ідеалів афінської демократії в комедії Арістофана «Оси».
2. Дидактичний епос Гесіода.

Варіант 21

1. Політична і літературна діяльність Цицерона.
2. Своєрідність «Буколік» Вергілія.

Варіант 22

1. Особливості поезії Каллімаха.
2. Загальна характеристика творчості Тацита.

Варіант 23

1. Трагедія Софокла «Антигона». Образ головної героїні.
2. Любовні мотиви в творі Овідія «Мистецтво кохання».

Варіант 24

1. Трагедія Софокла «Цар Едип». Проблема невідворотності долі людини.
2. Періодизація давньоримської літератури.

Варіант 25

1. Трагедія Софокла «Аякс».
2. Історичні твори Тита Лівія.

Варіант 26

1. Трагедія Софокла «Електра».
2. Своєрідність «Георгік» Вергілія.

Варіант 27

1. Особливості трактування міфів у Евріпіда.

2. Сюжет роману Апулея «Золотий вісюк».

Варіант 28

1. Особливості жанру елегії Тіртея.
2. Час виникнення та розвитку прози у Римі.

Варіант 29

1. Особливості жанру ямб.
2. Особливості гімнів Горація.

Варіант 30

1. Новоаттична комедія.
2. Характерні особливості олександрійської поезії.

4.2. ТЕСТОВІ РОБОТИ

Однією з форм контролю та перевірки літературознавчих компетентностей студентів є тестова робота.

4.2.1. Мета тестових робіт

Мета тестової роботи – перевірити рівень сформованості теоретичних знань, знань текстів античної літератури та навичок аналізу художніх текстів за певною темою чи кількома темами.

4.2.2. Структура тестової роботи

Завдання тестової роботи розподіляються за двома рівнями. Перший рівень – завдання закритого типу, коли студент має вибрати серед запропонованих варіантів одну правильну відповідь. Перший рівень може містити до 15 запитань, змістом яких є літературознавча та культурознавча термінологія, імена античних авторів, назви та зміст текстів їхніх творів. Кожна правильна відповідь оцінюється у 0,5 бала.

Завдання другого рівня є відкритими і передбачають розгорнуту відповідь на питання проблемного чи творчого характеру, що зазвичай пов'язані з уміннями аналізу художніх текстів. Оцінюється у 0-3 бали.

4.2.3. Зразок тестової роботи

Тест «Гомерівський епос»

1 рівень. Оберіть правильну відповідь (за кожну правильну відповідь – 0,5 бала)

1. Античною називають:

- А) літературу західної Європи;
- Б) літературу всього стародавнього світу;
- В) літературу Стародавньої Греції та Риму;
- Г) літературу стародавнього Китаю;
- Д) літературу Стародавньої Греції, Риму та Єгипту.

2. Хронологічні рамки античної літератури:

- А) I – II ст. н. е.;
- Б) приблизно VIII ст. до н.е. – V ст. н. е.;

- В) I–II ст до н. е.;
- Г) VI ст. до н. е. – VI ст. н. е.;
- Д) кінець XVII – XVIII ст.

3. Гомерові поеми «Іліада» й «Одіссея» мають віршовий розмір

- А) анапест;
- Б) ямб;
- В) хорей;
- Г) гекзаметр;
- Д) дактиль.

4. Про гнів міфічного героя міфічної війни оповідає один із найвеличніших творів античної літератури

- А) «Одіссея»;
- Б) «Роботи і дні»;
- В) «Енеїда»;
- Г) «Іліада»;
- Д) «Прометей закутий».

5. Герой, чий зухвалий вчинок (троянський цикл міфів) спричинився до загибелі Трої та її народу:

- А) Менелай;
- Б) Агамемнон;
- В) Паріс;
- Г) Гектор;
- Д) Ахілл...

II рівень

Охарактеризуйте образ Ахілла в «Іліаді» (3 бали).

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Список рекомендованої літератури

Основна

1. Антична література. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів ; Миронова В. М., Михайлова О. Г та інші. К. : Либідь, 2005.
2. Антична література : довідник ; за ред. О. Білецького. К., 1999.
3. Антична література : довідник ; за ред. С. В. Семчинського; передм. О. Д. Пономаріва. К. : Либідь, 1993. 320 с.
4. Антична література : посібник ; В. І. Пащенко, Н. Пащенко. К. : Основи, 1997. 420 с.
5. Антична література : навч. посіб. ; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
6. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. ; М-во освіти і науки України, Ніжинський держ. ун-т ім. М. Гоголя. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 952 с.
7. Белаш Г. О. Історія античної літератури : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2012. 234 с.

8. Пашенко В. І. Антична література : підруч. для студ. вищ. навч. закл. ; В. І. Пашенко, Н. І. Пашенко ; ред. : С. В. Головка. К. : Либідь, 2008. 718 с.
9. Словник античної міфології ; за ред. О. Білецького. К., 1989.

Додаткова

1. Анакреонт. Лірика ; пер. А. Содомори. Давньогрецька поезія : антологія ; упоряд., автор. вступ. сл. та біогр. довідок Ліна Глущенко. Л. : Червона Калина, 2010. 184 с.
2. Антична література : хрестоматія ; упор. О. І. Білецький ; наук. ред. Н. Л. Сахарний. К. : Радянська школа, 1968. 612 с.
3. Античний роман : художня літ. ; редкол. М. Борецький (гол.) та ін. Дрогобич : Коло, 2004. 192 с.
4. Античний театр ; упоряд. та передм. В. Пашенка. К., 2008.
5. Античні мотиви в архітектурі та образотворчому мистецтві. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 44.
6. Арістофан. Комедії : пер. з старогрец. Арістофан ; вступ. ст. О. Білецького ; прим., слов. імен і назв Й. Кобова. Київ : Дніпро, 1980. 508 с.
7. Берестовська Д. Великі Діонісії. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 35–43.
8. Бусел С. В. Давньогрецькі міфи про Прометея, Геракла, Дедала, Ікара. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 8. С. 5–12.
9. Васильківська К. В. “Волі людини я на землі боятись не повинна...”, або право серця. Експрес-інформація до вивчення трагедії Софокла «Антигона». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1998. № 10. С. 3–6.
10. Вітрук О. В. Міфи та легенди Давньої Греції в європейському мистецтві. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1997. № 7. С. 45–52.
11. Вітченко А. О. Щоб осягнути розумом і серцем (з практики емоційно-естетичного вивчення давньогрецьких міфів). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 8. С. 18–23.
12. Гальчук О. В. “Мужик із Мантуї...” До вивчення творчості Вергілія. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 35–40.
13. Герзанич М. М. Уславлення винахідливості людського розуму. За міфом «Дедал та Ікар». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 9. С. 41–43.
14. Гесіод. Походження богів. Роботи і дні. Щит Геракла ; пер. А. Содомора. Львів : Апріорі, 2020. 136 с.
15. Глібовець В. В. Міфи троянського циклу. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 9. С. 40–41.
16. Глібовець О. В. “Звідки рід був латинський...” До вивчення «Енеїди» Вергілія. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. №10. С. 36–38.
17. Гловацька К. Міфи Давньої Греції. Перекази. К., 1998.
18. Горацій Квінт Флакк. Твори ; пер. А. Содомора. Львів : Апріорі, 2021. 432 с.
19. Горацій та його «Послання до Пізонів». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 27–29.
20. Градовський А. В. «Енеїда» Вергілія й однойменна поема І. Котляревського в запитаннях і відповідях. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 25–30.
21. Завадська В. В. Давньогрецький театр. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 8. С. 30–35.
22. Затонский Д. Метаморфозы Овидия Назона, или Покушение на движущееся время. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 5–6. С.103–105.

23. Звиняцьковський В. Я. Успішність перипатетиків. *Зарубіжна література*. 2004. № 7. С. 9–14.
24. Звиняцьковський В. Я. Школи дорослих. *Зарубіжна література*. 2004. № 7. С. 37–44.
25. Козовик І. Я. Міф про Геракла в літературі післягомерівського періоду. *Іноземна філологія : республіканський міжвід. наук. зб.* Вип. 91 Питання класичної філології № 23 ; М-во вищ. і сер. спец. освіти УРСР, Львівський держ. ун-т ім. І. Франка. Л. : Вища школа, 1988. С. 77–82.
26. Кун М. Легенди і міфи Давньої Греції. К., 1998.
27. Лексикон античної словесності ; за ред. М. Борецького, В. Зварича. Дрогобич : Коло, 2014. 730 с.
28. Лісовий І. Античний світ у термінах, іменах і назвах. К. : Вища школа, 1988. 170 с.
29. Літературознавчий словник-довідник. К., 1998.
30. Лобода О. “Дав-бо смертним я почесний дар...” До вивчення трагедії Есхіла «Прометей закутий». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 6. С. 12–14.
31. Марціал. Епіграми ; пер. з лат. Львів : Апріорі, 2020. 152 с.
32. Нестерук Н. Ф. «Споконвіку Прометей там орел карає...». Урок з вивчення давньогрецького міфу. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2001. № 10. С. 16–19.
33. Ніколенко О. М. Загальна характеристика давньогрецької та давньоримської літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2002. № 9. С. 34–45.
34. Ніколенко О., Марченко Н. Важкий вінець Аріона. Трагедія поета в «Сумних елегіях Овідія» та її інтерпретація в світовій літературі. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 8. С. 20–27.
35. Остапець Н. С. Антична література : посіб. та метод. вказівки до вивч. курсу. Черкаси : Видавництво ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2001. 67 с.
36. Панченко І. Г., Астахова А. А., Матяш І. Р. Міфологічні мотиви у світовій літературі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2000. № 6. С. 46–50.
37. Перші поетеси. Кодекс давньогрецької жіночої поезії ; упор., перекл. Т. Лучук. Львів : Астролябія, 2019. 448 с.
38. Підлісна Г. Н. Світ античної літератури. К. : Наукова думка, 1981. 200 с.
39. Прокаєв Ф. І., Кучинський Б. В., Булаховська Ю. Л. Зарубіжна література ранніх епох. К. : Вища школа, 1994. 406 с.
40. Публій Овідій Назон. Елегії. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 33–35.
41. Публій Овідій Назон Скорботні елегії. Понтійські послання. *Іноземна філологія : республіканський міжвід. наук. зб.* Вип. 91 Питання класичної філології № 23 ; М-во вищ. і сер. спец. освіти УРСР, Львівський держ. ун-т ім. І. Франка. Л. : Вища школа, 1988. С. 113–116.
42. Римська драма : драма ; редкол. : М. Борецький (голова) та ін. ; пер. : Ю. Мушак. Дрогобич : Коло, 2004. 272 с.
43. Рогозинський В. В. Античний світ і його культура. Огляд. Формування античного світогляду. Давня Греція. Давній Рим. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 2–14.
44. Рогозинський В. В. Античний театр. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 40–47.
45. Савченко Л. М. “Прометей вогонь запали...” Урок-конкурс. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 9. С. 43–45.

46. Семеняк Г. “Сильніша зброї сила слова”. Урок з вивчення поезії Архілоха і Тіртея. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 8. С. 35–37.
47. Сенека. Моральні листи до Луцілія ; пер. А. Содомора. Львів : Апріорі, 2020. 552 с.
48. Скарби античності в живописі та поезіях М. Рильського. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2001. № 11. С. 12–16.
49. Содомора А. О. Простір як елемент образності в поезії Горація. *Іноземна філологія : республік. міжвід. наук. зб.* Вип. 74. Питання класичної філології № 20 ; М-во вищ. і сер. спец. освіти УРСР, Львівський держ. ун-т ім. І. Франка. Л. : Вища школа, 1984. С. 111–117.
50. Султанов Ю. І. “Муза до тих пісень кликала душу мою”. До вивчення давньогрецької та давньоримської поезії. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. № 9. С.12–21.
51. Султанов Ю. І. Животворні джерела античної літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 2. С. 41–45.
52. Теоокріт. Ідилії. Епіграми ; пер. А. Цісик. Львів : Апріорі, 2020. 184 с.
53. Троцик О. «Не люблю я нудьгувати». Урок-хроніка з вивчення творчості та анакреонтичних мотивів. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 8. С. 27–30.
54. Шалагінов Б. Б. Афіньська трагедія. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 8. С. 53–60.
55. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ ст. К. : Довіра, 2003. 288 с.
56. Шалагінов Б. Б. Лірика ранньої класики. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 6. С. 45–49.
57. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 9-20.
58. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. Епісодий третій : трагедія «Медея». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 7. С. 25–29.
59. Шкаруба Л. М. Древнегреческая трагедия : от Эсхила до Эврипида. Епісодий второй : «Антигона». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2004. № 6. С. 22–25.
60. Шкаруба Л. М. Овидий и варварский мир : встреча двух культур. На материале «Скорбных элегий» и «Писем с Понта». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 8. С. 29–33.
61. Шкаруба Л. М., Шошура С. М. Конфлікт трагедії Еврипіда «Медея». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 7. С.53–56.
62. Шкуратова Н. Проблема катарсису. К., 1992.

Інтернет-ресурси

Електронні бібліотеки:

<https://www.ae-lib.org.ua/>

<https://www.ukrlib.com.ua/>

Словник античної міфології: <http://litopys.org.ua/slovmith/slov.htm>

Антична література - Велика українська енциклопедія:
https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0

5.2. Глосарій з курсу

Словник категорій античної культури та літератури

Агон – змагання (спортивні, поетичні, музичні, театральні) під час релігійних свят у Давній Греції. В Афінах перший агон відбувся 534 до н. е. як змагання серед трагічних поетів. Літературний агон – своєрідне словесне змагання між дійовими особами в еллінських комедіях, завдяки якому розкривається ідейний зміст драматичного твору. Одним з прикладів агону можна назвати суперечку між Есхілом та Евріпідом у комедії «Жаби» Аристофана. Види: 1) У Стародавній Греції щороку відбувались агони – спортивні та артистичні змагання. Існував «агон» для хорів, драматургів (510 р. до н. е.), акторів (450-20 рр. до н. е.). 2) В античній комедії (Аристофан) агон – діалог і конфлікт між ворогами, таким чином, це серцевина п'єси. 3) З часом агон чи точніше «принцип агону» поширився на конфліктні стосунки між протагоністами. Діалектика «виступ/відповідь» протиставляє протагоністів. Кожен протагоніст пірнає з головою у дебати, які відображаються в драматичній структурі й переростають у конфлікт.

Анакреонтика (Анакреонтична поезія) – жанр лірики, в якому панує життєрадісне, світле світосприйняття, перейняте мотивами земного щастя, гедонізму, любові. Названа на честь засновника жанру – давньогрецького поета Анакреонта. Під ім'ям Анакреонта дійшов невеликий (59 назв) збірник коротеньких віршованих п'єс, укладений в олександрійську й пізніші епохи. Творчість і образ «веселого старигана» Анакреонта були настільки привабливими, що пізніше утворився навіть окремий різновид лірики – анакреонтика, де в легкій, невибагливій формі уславлені радощі безтурботного життя, кохання, чуттєві насолоди, вино, квіти, весна, у них грайливий зміст любовних і застольних пісень поєднується з якістю і простотою форми.

Алкеєва строфа – одна з античних строф, власне чотирирядкова строфа, що складається з різнометричних (логаедичних) стоп. Алкеєва строфа, запроваджена еллінським поетом Алкеєм (VII-VI ст. до н. е.), набула вікінченого, строгішого вигляду у доробку Горація (65-8 рр. до н. е.), тому поійменована ще й «гораціанською строфою». Структура: Алкеєва строфа складається з 4-х віршів, з яких перші 2 вірші в строфі складаються з 11-ти довгих і коротких складів наступного чергування: [2] ~ ~ ~ ~ ~ // ~ ~ ~ ~ ~ третій – з 9-ти складів: ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ четвертий – з 10-ти складів: ~ ~ ~ ~ ~ // ~ ~ ~ ~ ~

Антропоморфізм – уподібнення будь-чого до людини або перенесення її фізичних та інтелектуальних властивостей на тварин, рослини, речі та явища навколишнього світу. Антропоморфізм властивий донауковому світогляду людей; він лежить в основі майже всіх релігій, що уявляють богів у людській подобі. Так, в уявленні людей античності боги були переважно цілком людиноподібними істотами, наділеними відносно нечисленними надприродними якостями: вічним життям, молодістю, мали особливе місце «проживання», особливий режим харчування, вміли змінювати подобу та ін.

Аед – еллінський поет, котрий виконував епічний твір, акомпануючи собі на струнному щипковому інструменті – формінзі, лірі чи кіфарі. Образ аеда відтворено у поемі Гомера «Одіссея» (Демодок, Фемій). Традиція аедів була досить сильною, передавалася з покоління в покоління (рід Гомеридів на о. Хіос чи Креофелідів на о. Самос).

Буколічна поезія – жанр античної поезії, в якому мовилося про вільне, безтурботне, щасливе життя на селі. Започаткована в Елладі (Теокрит, III ст. до н. е.), вона

розвинулася у творчості Мосха (II ст. до н. е.), Вергілія (I ст. до н. е.) та ін., у романі Лонга «Дафніс і Хлоя». За основу буколік вправили народні пісні сицилійських пастухів на честь Діоніса. Цей жанр був відроджений в добу Ренесансу (Т. Тассо, Саннадзаро та ін.). У 39 р. до н. е. побачив світ перший великий твір Вергілія – «Буколіки» (від гр. «bukolikos» – «пастушачий»), де поет оспівував красу рідної природи. Він дав новий поштовх буколістичній традиції у літературі: ідеалізованим описам природи, пастухів, пастушок тощо. «Батьком» буколіки у світовій літературі вважається давньогрецький поет Теокрит із Сіракуз на Сицилії (III ст. до н. е.), а Верлігій уперше ввів буколіку до літератури римської. У буколіці виділяють два жанри: еклогу (букв. «вибірка») та ідилію (букв. «картинка»).

Гекзаметр – метричний (квантитативний) вірш шестистопного дактиля (—UU), де в кожній стопі, крім п'ятої, два короткі склади можуть змінюватися одним довгим, витворюючи спондей. Остання стопа завжди двоскладова – хорей. Як правило, гекзаметр має одну цезуру (після третього складу третьої стопи, а давньогрецький гекзаметр – і після другого складу третьої стопи) або дві (після другого складу другої та четвертої стоп), вона розмежовує вірш на два піввірші: перший – з низхідною ритмічною інтонацією, другий – з висхідною. Метрична схема гекзаметра з найуживанішою цезурою така: —UU/—UU/—//UU/—UU/—UU/—U. Гекзаметр застосовується в багатьох жанрах античної поезії (епос, ідилія, гімн, сатира, послання), а в поєднанні з іншими розмірами (пентаметр) – в елегіях та епіграмах, до нього зверталися Гомер, Вергілій, Теокрит. У силабо-тонічному віршуванні гекзаметр передається сполученням дактилів (—UU) з хорейми (—U), що замінюють спондеї, стаючи різновидом паузника.

Деміург – у давньогрецькій міфології та міфології народів світу термін вживається для позначення творця всього суцього, всесвіту в цілому. Термін «деміург» використовується у багатьох філософських ученнях, фокусуючись переважно на творчій силі деміурга. Може також вживатись у непрямому значенні для позначення творчої сили, творця, автора чого-небудь тощо. У багатьох міфологічних системах народів світу деміург зливається з образом небесного бога-творця, що відрізняється космічними масштабами діяльності, творить не тільки окремі об'єкти, елементи всесвіту, але космос в цілому і не тільки шляхом виготовлення, але і за допомогою магічних перетворень, словесним називанням предметів й іншими способами. Роль деміурга у міфологіях світу зближується з роллю культурного героя, а в архаїчних міфологіях взагалі замикається на одному герої, що добуває предмети, які раніше вже існували, але видалені, приховані тощо. Втім, у літературі термін «деміург» зазвичай вживають для позначення міфологічного персонажа, наділеного лише функціями творення космічних об'єктів, природи, на відміну від культурного героя, що творить переважно культурні об'єкти.

Дифірамб – особливий вид давньогрецької лірики. Первісно культова пісня на честь Діоніса. Сюжетом для дифірамбів були міфи про Діоніса. Найбільшої слави здобули дифірамби, що їх співали хори, учасники яких були переодягнені в сатирів. Такі пісні дали початок старогрецькій трагедії в VI столітті до н. е. Згодом зміст дифірамбів значно розширився, їх стали виконувати й на честь інших богів та героїв. Найвидатнішими творцями дифірамбів у VI й V століттях до н. е. були Сімонід з Кеоса й Піндар. У VI столітті до н. е. змінився характер дифірамбу: на перше місце вийшла музика, яку виконував один «актор» під акомпанемент кітари, зміст поповнився сюжетами з інших міфів, а також сюжетами на історичну тематику. Зберігся дифірамб Тімотея з Мілета (446 — 357 до н. е.) про бій біля Саламіна.

Діатриба – жанр античної літератури, створений філософами-кініками (III ст. до н. е.), власне, невелика за обсягом проповідь на популярну морально-етичну тему, подеколи

у формі дискусії з уявним опонентом. Діатрибі притаманна простота та жвавість викладу думок, яскрава образність, застосування риторичних прийомів. Діатриба вживалася і в римській (Горацій, Ювенал та ін.), і в християнській (Абеляр) літературах, правила за основу християнської проповіді.

Діонісії – у Стародавній Греції свята на честь бога Діоніса. Містерії, влаштовувані під час урочистих святкувань, започаткували давньогрецький театр. Власне, перший у світі театр, спеціально облаштований для театралізованих вистав, – Театр Діоніса в Афінах, був частиною капища, присвяченого богові Діонісу, та основним місцем проведення урочистих святкувань Діонісій. Зрештою Афінський театр Діоніса став прототипом усіх античних та навіть сучасного театру. В Афінах VI–IV століть до н. е. найбільш відомими були такі Діонісії: **Великі Діонісії, або міські** (відбувалися наприкінці березня – початку квітня, весняне рівнодення), включали урочисті процесії на честь бога, змагання трагічних і комічних поетів, а також хорів, які виконували дифірамби. Відзначалися з особливою пишнотою впродовж декількох днів у присутності гостей з ін. держав; **Ленеї** (відбувалися наприкінці січня – початку лютого), одержали назву від святилища Діоніса (ймовірно, на заході від Афінського акрополя). На Ленеях приблизно з 442 до н. е. почали ставити комедії, з 433 до н. е. – трагедії; **Антестерії** (наприкінці лютого – початку березня), приурочувалися до відкриття бочок з новим вином і першого його розливу; **Малі Діонісії, або сільські**, (наприкінці грудня – початку січня), пов'язані з початком сонячного року і зберегли пережитки аграрної магії (наприклад, процесія з фаллом). Супроводжувалися веселими іграми.

Еклога – різновид буколічної поезії, що будується за принципом діалогу між пастухами та пастушками. Як жанрова форма, еклога близька до пасторалі, дещо відмінна від ідилії (змальовує переважно побутову сценку, тоді як ідилія спрямована на відтворення внутрішніх переживань автора чи ліричного героя). Термін «Еклога» застосовували щодо «Буколік» Вергілія (70–79 до н. е.).

Ексод – у давньогрецькому театрі – заключна частина вистави, коли хор із співами і танцями покидав сцену.

Елегія – (фріг. *elegn* – очеретина, очеретяна сопілка) – один із жанрів лірики медитативного, меланхолійного, часом журливого змісту. В античній поезії – вірш будь-якого змісту, написаний двовіршами певної форми. Елегія визначилася у Стародавній Греції (VII ст. до н. е.) передовсім як вірш (двовірш), що складався із гекзаметра та пентаметра, розмежованого на дві рівні частини цезурою (елегійний дистих), виповнювалася як патріотичними та громадськими мотивами (Архілох, Тіртей, Солон та ін.), так й інтимними (Мімнерм), що поєднувалися у творчості деяких авторів (Теогнід). Тематичне коло елегії помітно звужується в літературі олександрійського та римського періодів. Тут переважають особисті переживання, передовсім самотності, розчарування, страждання (Каллімах, Проперцій, Гай Корнелій Галл, Тібулл, Овідій та ін.).

Епілій – короткий нарративний твір у класичній поезії, написаний дактилічним гекзаметром. Зазвичай на міфологічні сюжети, часто з романтичним забарвленням, характеризувався яскравим описом, алюзіями та вишуканим тоном.

Епінікій – у стародавній Греції хорові пісні на честь переможця на спортивних змаганнях священних ігор, виконувана зазвичай на батьківщині переможця під час всенародного вшанування при його поверненні. Це найвідоміший вид давньогрецької хорової лірики: до нашого часу дійшли повністю (лише вірші, без музики) 45 епінікій Піндара (найраніший – 498 р., найпізніший – бл. 446 р. до н. е.), зібрані в чотири книги за

місцями здобутих перемог – олімпійські, піфійські, немейські, істмійські. Творцем жанру епінікії був Сімонід Кеоский, поет на одне лише покоління старший від Піндара. За змістом епінікії – це хвала переможцю ігор. Саме такою була дворянська пісня-вигук, що вважається початком епінікії: «Тенелла, тенелла, тенелла, радуйся, Геракл-переможець!» Авторство її приписувалося Архілоху (VII ст.), і вона продовжувала виконуватись і в VI, і в V ст., співіснуючи зі складними композиціями Симоніда і Піндара, «тенеллу» співали в Олімпії одразу після змагань, коли спеціальна ода для певного переможця ще не була замовлена і написана, а замовну оду – потім на батьківщині переможця.

Епінікії містить три смислові частини: іменування, оповідь, моління (на зразок гімну). В іменуванні містилося звернення до бога і перераховувалися ознаки його величі; в оповіді наводився міф, що ілюстрував цю велич; у молінні закликала милість бога до молільників.

Епісодій – у давньогрецькій трагедії і комедії діалогічна пісня хору та актора. Міг містити діалоги та монологи, написані, як правило, ямбічним триметром. У трагедії зазвичай містилося три-чотири епісодії. У комедії значно більше.

Епод – (грец. *epodos*, від *eri* – безпосереднє слідування за чимось, додавання до чогось та *ode* – пісня) – приспів, власне, другий вірш ямбічного двовірша, складений з триметра та диметра; згодом – ліричний твір в античній версифікації, складений з двовіршів однієї метричної системи, в якому довгі віршові рядки чергувалися з короткими. Еподом також називалася частина хорової партії, розташованої за строфою та антистрофою, наділеної власним ритмом, відмінним від ритму попередніх строф. Епод запроваджений в давньогрецьку поезію Стесіхором (кінець VII – початок VI ст. до н. е.), поширився в урочистій хоровій ліриці, у доробку Піндара, Вакхіліда.

Епос (з грец. «епос» – слово або оповідання) – збірна назва фольклорних творів різних жанрів, в яких у легендаризованій формі відображено волю, завзяття народу в боротьбі проти ворогів, зла, гноблення. В такому епосі прославляється розум, сила, мужність воїнів, богатирів, народних героїв. Витоки героїчного епосу лежать в усній народній творчості.

Едилія (грец. *εἰδύλλιον* – замальовка, невелика віршова пісенька; зменш. від *eidos* – образ; мовою олександрійських учених – поетичний твір) – одна з основних форм буколіки, невеликий, переважно віршовий твір, в якому поетизується сільське життя.

Калокагатія (дав.-гр. *καλοκαγαθία*, від дав.-гр. *καλὸς καὶ ἀγαθός*) – поняття давньогрецької естетики, що виражає ідеальне єднання фізичної краси та духовної досконалості – як ідеал виховання людини.

Катарсис (від давньогрецької *κάθαρσις* – підняття, очищення, оздоровлення) – поняття, що вживалося в античній філософії, медицині, естетиці й через свою поліфункціональність набуло чимало тлумачень. Давньогрецький мислитель Аристотель зв'язав його з трагедією як літературним жанром. Трагедія викликає гнів, страх, співчуття і цим змушує глядача відчувати духовне переживання, тим самим очищує душу людини, виховує її. У сучасній філософії катарсис трактується як особлива, найвища форма трагізму, коли втілення конфлікту та емоція потрясіння, що його супроводжує, не пригнічують своєю безвихідністю, а «очищують» і «просвітлюють» глядача чи читача.

Комедія (грец. *komodia*, від *komos* – весела процесія і *ode* – пісня) – драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири викриваються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині.

Комос – урочисті ритуальні шестя, супроводжувані піснями й танцями, які, втім, не мали відношення до культу Діоніса.

Космос – модель буття, яка виступає образом упорядкованого світу.

Котурни – (лат. cothurni від грец. κδορνοι) – рід взуття, високі закриті черевики часів античності, які лишались у вжитку ще якийсь час у ранньому Середньовіччі в театральному мистецтві. Як повсякденне взуття, котурни носили лише забезпечені люди. В античному театрі вони були компонентом костюма трагічного актора: високі підбори збільшували зріст, надавали постаті величності, ході – урочистості. Спочатку котурни робили зі шкіри, а з II ст. до н.е. – з корку і дерева. Висота підбору котурнів увесь час збільшувалася. В імператорську добу Риму котурни іноді були заввишки з лікоть, нагадуючи диби (ходулі).

Логос (від грец. λόγος – «слово», «думка», «смысл», «поняття», «намір») – термін давньогрецької філософії, котрий означає одночасно «слово» (або «висловлювання», «мовлення») та «сенс» (або «поняття», «судження»). Цей термін було введено у філософію Гераклітом (бл. 544 – бл. 483 до н. е.), котрий називав Л. вічну і загальну необхідність, стійку закономірність.

Метемпсихоз (грец. μετεμψόχωσις, «переселення душ») – релігійно-філософська доктрина, згідно з якою безсмертна сутність живої істоти (у деяких варіаціях – тільки людей) перевтілюється знову і знову з одного тіла в інше. Цю безсмертну сутність часто називають духом або душею, «божественною іскрою», «вищим» або «істинним Я». Згідно з подібними віруванням, у кожного життя розвивається нова особистість – індивідуум – у фізичному світі, але одночасно певна частина «Я» індивідуума залишається незмінною, переходячи з тіла в тіло у низці перевтілень. Також існують уявлення про те, що ланцюг перевтілень має деяку мету і душа в ній зазнає еволюції.

Мімесис (грец. μίμησις – наслідування, mimeistkai «імітувати») – термін давньогрецької філософії й естетики, яким позначали основні принципи творчої діяльності митця. Мімесис є імітацією або репрезентацією чогось/когось. В античному світі мімесисом вважалася імітація тієї чи іншої особи фізичними або мовленнєвими засобами. Проте ця «особа» могла бути також і предметом, ідеєю, героєм чи богом. У «Поетиці» Аристотеля художню творчість (поезис) визначено як імітацію (мімесис) дії (праксис).

Міф (від грец. μῦθος – казка, переказ, оповідання) – оповідання про минуле, навколишній світ, яке описує події за участю богів, демонів і героїв та історії про походження світу, богів і людства. Міфи характерні для первісних народів, що перебували або перебувають на стадії дораціонального, дофілософського і дорелігійного мислення. Окремі міфи складаються у міфологію того чи іншого народу, яка лежить в основі характерного для нього світогляду.

Міфологія (грец. μυθολογία від μῦθος – переказ та λόγος слово; тобто казкослів'я, виклад стародавніх казок, переказів) – сукупність міфів, переказів, оповідань, де в наївно-персоніфікованій, наочно-образній, несвідомо-художній формі подавалися явища природи й суспільного життя.

Неотерики – це гурток римських поетів середини I ст. до н. е. До гуртка входили представники молоді аристократії. Неотерики відмовились від великих форм епосу і

драми та розробляли нові жанри – епілії, епіграму, елегію. Саме неотерики збагачували свої твори темними натяками, прихованими цитатами, запозиченнями в інших авторів. Під час вибору сюжетів перевагу надавали тим, де можна розгорнути патетику і навіть патологію, любов, пристрасті. Взірцем для них слугувала грецька поезія, головним чином олександрійська поезія з кола Каллімаха. Вірші неотериків вирізнялися «вченістю» та довершеністю форми. Значення неотериків полягає в тому, що вони першими з римлян утвердили підхід до літератури як до мистецтва, знайшли поетичну форму для вираження інтимних переживань і встановили високі критерії у поезії. Кажучи сучасною мовою – це були модерністи в поезії. Поезія неотериків насичена ерудицією і часто сентиментальна. Найяскравішими представниками були Гай Ліциній Кальв, Гай Гельвій Цінна, Марк Фурій Бібакул, Квінт Корніфіцій, Валерій Катон. Найвидатнішим з представників був Катулл.

Ода – пісня на будь-яку тему, що виконувалася в давній Греції хором під музичний супровід, пізніше – хвалебний вірш, який присвячено уславленню важливих історичних подій або видатних осіб. Інколи ода прославляла величні природні явища. У стародавній Греції ода – хорова пісня. Розрізняли оду хвалебну, танцювальну і плакальну. Оди, створені Піндаром (близько 544–518 до н. е.), прославляли переможців спортивних змагань. Оди Квінта Горація Флакка (65–8 до н. е.) уже звеличували імператора Августа, утверджували політичні й релігійно-етичні ідеї принципату. Характерна їхня особливість – відмежування оди від музики, розширення жанрово-тематичних можливостей. Горацій відмовився від пишномовності піндарівських од. Дбаючи про задоволення смаків римлян, він майже завжди звертався в своїх одах до конкретних осіб.

Орchestra – (грец. orchestra – від грец. orcheomai – танцюю) – основна частина театральної споруди в Стародавній Греції. Орchestra мала форму круглого майданчику з вівтарем Діонісу, призначений для виступу хору співаків або акторів і відділений невисоким кам'яним бортиком.

Параскеній (лат. грец. **попереду скени**) – фасадна або декоративна стінка перед сконою, часто мала вигляд критої колонади на низькому стилобаті. Влаштувалася на відстані кількох метрів від скени і з'єднувалася з нею часто дерев'яним перекриттям по кам'яним балкам, нагадуючи портик перед палацом або храмом. Спочатку перекриття П. (логейон) використовувалось акторами у п'єсах, коли за сюжетом дія відбувалася на високому місці, даху будинку тощо, згодом стало основним місце театральної вистави.

Парод – у давньогрецькому театрі (трагедії і комедії) – хорова пісня, котра виконувалася хором під час виходу на сцену, руху на орchestra. Слово «парод» також відноситься до самого проходу (відкритого коридору), конструктивного елементу античного театру.

Перипетія – (грец. **περίπτεσις** – «несподіваний поворот», «неочікувана подія») несподіваний поворот у розгортанні сюжету літературного твору; раптова зміна, ускладнення в якійсь події або в чьомусь житті. У своєму трактаті «Поетика» Аристотель визначив перипетію як «перетворення дії в її протилежність». Це один з найважливіших елементів фабули.

Пластичність – домінанта тілесної, об'ємної форми в культурній традиції.

Поліс (фінік., грец. **πόλις**, лат. **civitas**) в сучасному значенні – місто-держава, міська громада; звідси політія – особлива форма соціально-економічної та політичної організації суспільства, типова для Стародавньої Греції та Риму.

Протагоніст (від грец. *πρωταγωνιστής* «той, хто виконує головну роль») – персонаж, який в різних видах мистецтва грає головну роль, зазвичай протиставляється антагоністові. Цей термін виник в Давній Греції, коли в 534 до н. е. році зі своїм хором в Афінах виступив «батько аттичної трагедії» – Феспіс.

Рапсод – (грец. *ῥαψωδός*) – виконавець і, можливо, творець давньогрецьких епічних пісень.

Ретардація – композиційний прийом, який полягає у штучному уповільненні розгортання сюжету, дії шляхом введення в художній твір вставних сцен та епізодів, описів природи і т. ін.

Сакральне – світоглядна категорія, яка виділяє сфери буття, що сприймаються як відмінні від буденної реальності (профанного), особливо цінні, священні.

Сапфічна строфа – одна з античних строф, різновид різностопної строфи, запровадженої давньогрецькою поетесою Сапфо (VII ст. до н. е.), пізніше вдосконаленої римським поетом Горациєм. Складається з трьох одинадцятискладників /—U—Ü—UU—U—±/ та у четвертому рядку з адонія /—UU—±/. Уривок з пісні Сапфо у перекладі І. Франка:

Афродіто, безсмертна Зевесова доню,
Баламутко на ясному троні, тебе я благаю,
Не гніви мою душу, о пані велична,
Горем, журбою.

Скена (давн.-гр. *skene*, основне значення «намет») – одна з трьох частин будинку давньогрецького театру (Скена, орchestra й місця для глядачів). Спочатку – тимчасове дерев'яне приміщення для перевдягання й виходу акторів. З ускладненням театральної дії й уведенням 2-го й 3-го акторів в 1-й половині V ст. до н. е. скена стала споруджуватися за орchestraю або по дотичній до її окружності. Від давньогрецького слова *skene* і лат. *scena* походить сучасне слово сцена.

Софісти – давньогрецькі мудреці V–IV ст. до н. е., які були мандрівними експертами з різних предметів, включаючи ораторське мистецтво, граматику, етику, літературу, математику й елементарну фізику. Вони не формували якусь певну школу, але мали певні спільні інтереси. У філософії вони атакували тлумачення реальності елейців і намагалися пояснити феноменальний світ. Їхня освітня програма базувалася на віруванні, що чесноті можна навчити. Через їхнього противника Платона вони набули поганої слави – філософських шахраїв, зацікавлених більше в грошах і престижі, аніж у правді.

Стасим – (давньогрец. *στάσιμον* – стоячий, непорушний) в давньогрецькому театрі (трагедії і комедії) – хорова пісня, котра виконувалася хором не під час руху (виходу чи покидання сцени), а в центральній частині п'єси, коли хор знаходився на орchestraі.

Стіхоміфія (гр. *stichos* – вірш, *mythos* – фраза) така будова тексту, коли кожна думка, вислів, репліка відповідає певній завершеній віршовій формі. Стіхоміфія характерна для текстів драматичних поем.

Фалічний культ – культ чоловічого статевого органу, який виступав у ролі бога родючості і всього живого.

Фалічні пісні – пісні, які заспівували під час сільських свят землероби на честь улюбленого бога Діоніса, коли вже починалася нестримно весела й буйна карнавальна частина урочистостей; виконувала їх процесія селян, які вже почастилися Діонісовими дарами, деякі з них несли в руках великі зображення символів плодючості – фали (носії зображень – фалофори), які символізували життєдайні сили природи, що пробуджувалися навесні).

Хаос – (грец. *Χάος* – зяяння, простір) – у давньогрецькій міфології – німий безмежний простір, безладна суміш матеріальних елементів світу, темне й життєдайне джерело всебуття. З Хаосу постали Гея (Земля), Тартар (підземний світ), Ерос (Кохання), пізніше також Ереб (вічна темрява) і Нікс (Ніч), від яких народились Ефір і Гемера (Світло й День). Пізніші філософи під Хаосом розуміли безладну масу, з якої виник світ. Згідно з ученням орфіків, Хаос – породження вічного часу (Хроноса). Переносно хаос – цілковите безладдя, плутанина, суміш.

Хоревт – (гр. *choreios*) – співак і танцюрист, учасник хору в Давній Греції.

Хорег (грец. *χορηγός*) – «керівник хору», який навчав його учасників і виконував обов'язки, які пізніше розподілилися між корифеєм і дидакалом. Пізніше хорег – заможний громадянин, який брав на себе як громадську повинність витрати по утриманню хору і підготовці п'єси до постановки в театрі

Ямб – жартівливі вірші, що виконувалися під акомпанемент музичного інструмента – ямбіке (перша версія походження назви). Джерела ямбічної лірики слід шукати в народних піснях, присвячених богині Дементрі. У «Гімні до Дементри» згадується ім'я служниці царя Келея Ямби, яка розвесилила, не знаючи, що це богиня, невтішну й сумну жінку (друга версія походження назви):

Так без усмішки сиділа, їства і питва не торкнувшись,
Смутком мучима тяжким за дочкою із поясом низьким.
Жвавим тоді жартуванням й дотепами гострими стала
Ямба багаторозумна богиню пречисту смішити:
Тож посміхнулася вона, засміялася й стала весела.

Так відтоді і лишилася їй любою в таїнствах Ямба. (Переклад Н. Пащенко).

Жартівливо-веселі, часом не дуже скромного характеру, ямбічні пісні стали обов'язковою складовою Елевсінських свят на честь богині Деметри. Вони виконувалися після закінчення закритої частини свят («Елевсінських містерій»), коли починалися загальнонародні торжества. Ім'ям міфічної дівчини називали ліричні пісні, за змістом схожі з піснями Ямби, і розмір, який найкраще відповідав темпові розмовної мови, якою були складені вірші. Одним з кращих представників ямбічної лірики Еллади був Архілох.

5.3. МІНІ-ХРЕСТОМАТІЯ

Уривки з «Іліади» Гомера

ПІСНЯ ПЕРША
МОРОВИЦЯ. ГНІВ
Пер. Б. Тена

- 1] Гнів оспівай, богине, Ахілла, сина Пелея,
- 2] Пагубний гнів, що лиха багато ахеям накоїв:
- 3] Душі славетних героїв навіки послав до Аїду
- 4] Темного, їх же самих він хижим лишив на поталу

- 5] Псам і птахам. Так Зевсова воля над ними чинилась
6] Ще відтоді, як у зваді лихий розійшлись ворогами
7] Син Атреїв, володар мужів, і Ахілл богосвітлий.
- 8] Хто ж із безсмертних богів призвів їх до лютої сварки?
9] Син то Зевса й Лето. Владарем тим резгніваний тяжко,
10] Пошесть лиху він на військо наслав, і гинули люди
11] Через те, що жерця його, Хріса, зневажив зухвало
12] Син Атреїв. Той до ахейських човнів бистрохідних
13] Доньку прийшов визволять, незліченний підносячи викуп.
14] Жезл золотий у руках, на чолі ж мав вінок Аполлона
15] Далекострільного, й всіх почав він благати ахеїв,
16] А щонайбільше – Атрея синів, начальників війська:
- 17] «О Атрея сини й в наголінниках мідних ахеї!
18] Хай вам боги, що живуть на Олімпі, дадуть зруйнувати
19] Місто Пріама й щасливо додому усім повернутись.
20] Любу ж дочку відпустіть мені, викуп багатий прийнявши,
21] Далекострільному синові Зевса на честь – Аполлону».
22] Криком загальним дали на те свою згоду ахеї, –
23] Зважить на просьбу жерця і викуп од нього прийняти.
24] Тільки Атрід Агамемнон душею цього не вполюбав, –
25] Згорда прогнав він жерця і лайкою тяжко зневажив:
- 26] «Діду, щоб більш я тебе між глибоких човнів цих не бачив!
27] Тож не барися тут нині і вдруге сюди не вертайся –
28] Не допоможуть ні жезл золотий, ні вінок божественний.
29] Доньки не дам я тобі, – аж поки й постаріє зовсім,
30] В Аргосі, в нашій оселі, від отчого краю далеко,
31] Ходячи кросен довкола і ділячи ложе зі мною.
32] Йди ж відціля і не гнівай мене, щоб цілим вернутись!».

Фрагмент «Ілліади»

«Щит Ахілла», Пісня 18, вірші 478–608.

Переклад Бориса Тена

- 478] Приготував він насамперед щит – міцний і великий,
479] Гарно оздоблений всюди, ще й викував обід потрійний,
480] Ясноблискучий, та ззаду посріблений ремінь приладив.
- 481] Щит той з п'ятьох був шарів шкіряних, а поверх він багато
482] Вирізьбив різних оздоб, до дрібниць все продумавши тонко.
- 483] Землю на нім він зобразив майстерно, і небо, і море,
484] Сонця невтомного коло, і срібний у повені місяць,
485] І незліченні сузір'я, що неба склепіння вінчають,
486] Посеред них і Плеяди, й Пади, і міць Оріона,
487] Й навіть Ведмедицю – інші ще Возом її називають.
488] Крутиться Віз той на місці й лише вигляда Оріона, –
489] Тільки один до купань в Океані-ріці непричетний.
- 490] Вирізьбив ще на щиті він для смертних людей два прекрасні

491] Міста. В одному із них – весілля та учти справляють,
492] Юних дівчат при світлі ясных смолоскипів виводять
493] З їхніх світлиць і ведуть через місто під співи весільні.
494] Жваво кружляють в танку юнаки, і лунають довкола
495] Флейти й формінги дзвінки, а жінки, стоячи на порозі
496] Власних осель, на юні веселощі з подивом зирять.
497] Сила народу на площі міській гомоніла. Знялась там
498] Буча бурхлива – двоє мужів про пеню сперечались
499] За чоловіка убитого. Клявся один при народі,
500] Що заплатив, а той – заперечував це при народі.
501] Врешті звернулись вони до судді, щоб зваду скінчити.
502] Гомін стояв навкруги: свого підтримував кожен.
503] Люд вгамувати старались окличники. Колом священним
504] Сіли старійшини всі на обтесанім гладко камінні,
505] Берла у руки взяли від окличників дзвінкоголосих
506] І, встаючи із сидінь, вирікали по черзі свій вирок.
507] А посередині в них золоті два лежали таланти,
508] Щоб їх віддати тому, хто докаже, що має він слушність.

509] Друге з тих міст оточили навколо численні два війська
510] В зброї блискучій. Та в раді військовій вони розділились –
511] Чи зруйнувати все, силою взявши, чи скарби коштовні,
512] Що так багато їх в місті прекраснім, навпіл поділити.
513] Ті ж не здавались і засідку потай нову готували.
514] Вийшли на мури міські боронить їх і любі дружини,
515] Й діти маленькі, й мужі, яких уже старість зігнула,
516] Вої ж пішли. На чолі їх – Арей і Паллада Афіна,
517] Йшли золоті вони та в золотому одінні обоє,
518] Збройні, величні, прекрасні, як справжні богове, усюди
519] Зразу помітні: багато-бо нижчі від них були люди.
520] Швидко дійшли вони місця, де мала їх засідка бути,
521] Біля ріки, куди ходять стада усі до водопою.
522] Там заховались вони, блискучою міддю укриті.
523] Двоє підглядачів спереду йшли, окремо від війська,
524] І дожидали приходу овець та биків круторогих.
525] От підійшли вони; два пастухи їх спокійно гонили,

526] Награючи на сопілках, – ніякого лиха не ждали.
527] Ті ж, лише-но здаля їх побачивши, кинулись раптом
528] І зайняли срібнорунних отару овець і велику
529] Череду гарних корів, пастухів же обох повбивали.
530] Гомін і шум біля стада почули іздалеку в стані,
531] Сидячи в раді військовій, і зразу на коней рисистих
532] Скочили всі, і, миттю до берега річки домчавши,
533] У бойовому порядку у бій з ворогами вступили,
534] І один одного мідними били завзято списами.
535] Звада тіснилася там з Сум'яттям і погрозлива Кера;
536] Ранених то ледь живих, то й нераних Смерть забирала,
537] То волочила за ноги убитого труп з бойовища, –
538] Шати на плечах її червоніли від крові людської.
539] Воїни, наче живі, у бою тім тіснилися й бились,
540] І один в одного трупи убитих старалися вирвать.

541] Далі родючих ланів змалював він широкі простори,
542] Зорані тричі, й багато на них орачів із плугами
543] Впряжених в ярма волів туди і назад поганяли.
544] А як, дійшовши межі на ріллі, завертатъ уже мали,
545] Келих вина, наче мед той солодкого, в руки щоразу
546] Муж подавав їм. І борозну знову вони повертали,
547] Щоб якнайшвидше родючі лани до кінця доорати.
548] Наче поорана нива, рілля іззаду чорніла,
549] Хоч була з золота вся. Таке-то він вирізьбив диво.

550] Далі лани змалював владареві. Достигле колосся
551] Скрізь по тих нивах жєнці гостролезими жали серпами.
552] Падали густо на землю колосся важкі оберемки,
553] їх снопов'язи тоді перевеслами туго в'язали.
554] Три снопов'язи стояли оподаль. А хлопчики ззаду
555] Зжате збирали колосся й, його охопивши обіруч,
556] їм подавали ретельно. І тут же, радіючи серцем,
557] Мовчки стояв на межі володар, на берло обпершись.
558] Далі під дубом окличники учту уже готували,
559] В жертву принісши бика, й навкруги метушились; а жони
560] Борошном ячним його приправляли жєнцям на вечерю.

561] Далі він вирізьбив ще обважнілий від грон виноградник
562] З золота, – кєтяги сині, аж чорні, по ньому рясніли;
563] Віття його на срібних підпорах трималось надійно;
564] Ровом він темним обведений був, а навкруг олив'яний
565] Тин височів, лиш одна пролягала крізь нього стежина
566] Для носіїв, що проходили нею на збір винограду.
567] Стежкою тою дівчата і хлопці, веселощів повні,
568] В плетених кошиках грона несли, наче мед той, солодкі.
569] Хлопчик, між ними йдучи, награвав на дзвонистій формінзі
570] І про прекрасного Ліна виспівував пісню чудову
571] Голосом ніжним. А ті, його співам вторуючи дружно,

572] Тупали в лад їм ногами, і весело всі танцювали.

573] Далі він череду вирізьбив дужих биків круторогих.
574] Деякі з золота, інші із олова їх поробив він.
575] Голосно мукали всі, ідучи із кошари на берег
576] Річки бурхливої, густо порослий гнучким очеретом.
577] Четверо йшло золотих пастухів по боках провждати
578] Череду, й бігало дев'ять за ними собак прудконогих.
579] Спереду раптом два леви жахливі на стадо напали
580] Й поволокли вже бика, що ревів і мукав страшенно
581] В лєв'ячих кігтях, а пси й юнаки поспішали на поміч.
582] Леви ж тим часом, зідравши з бика величезного шкуру,
583] Кров його й нутрощі хтиво ковтали. І марно старались
584] їх одігнать пастухи і псів нацькувать прудконогих.
585] Ті ж, боячись підійти і в лєвів зубами вчєпитись,
586] Часом наблизяться, й гавкають тільки, і тут же тікають.
587] Пастівєнь вирізьбив далі кульгавий митець незрівнянний

588] І білорунних отару овець в тій чудовій долині,
589] Криті хліви, й курені, і кошару, й повітки пастуші.

590] Далі ще змалював на всі руки митець незрівнянний
591] Місце для танців, подібне до того, що в Кносі просторім
592] Славний Дедал Аріадні колись спорудив пишнокосій.
593] В розквіті сил юнаки й багатьом жадані дівчата,
594] Міцно за руки побравшись, кружляли у танці веселім.
595] В легких одіннях дівчата були, юнаки ж у хітонах,
596] Шитих з тонкої тканини й ледь маслом для блиску натертих.
597] Ті – у віночках чудових були, а ці – на ремінні
598] Срібному мали ножі, із щирого золота куті.
599] В жвавому танці на звиклих ногах вони легко кружляли,
600] Наче той круг у руках гончаревих, коли забажає
601] Він перевірити тільки, як круг обертатися буде,
602] То розійдуться рядами й одні нападають на одних.
603] Юрмами купчились люди навколо й втішались вельми
604] Тим хороводом. Співаючи звучно, співець божественний
605] Грав серед них на формінзі, й під музики тої звучання
606] Два скоморохи стрибали в середині людного кола.

607] Далі він вирізьбив хвилі могутні ріки Океану
608] З самого краю щита, що його змайстрував так старанно.

Фрагмент «Іліади»

Прощання Гектора й Андромахи. Пісня 6, вірші 392–493.

392] І, перейшовши велике, красиво збудоване місто,
393] Скейських воріт він дістався, щоб вийти крізь них на рівнину.
394] Вибігла звідти назустріч дружина його Андромаха,
395] Посагом славна дочка Етіона, великого духом.
396] Жив Етіон під Плаком – горою, укритою лісом,
397] В Фівах плакійських, і владарем був кілікійського люду.
398] Донька його за Гектора мідянозбройного вийшла.
399] Стріла вона чоловіка. За нею ішла годівниця
400] З милим при грудях дитям, ще зовсім малим немовлятком,
401] Гектора сином коханим, гарненьким, мов зіронька ясна.
402] Гектор Скамандрієм звав свого сина малого, всі інші –
403] Астіанактом: єдиним-бо Трої був захистом Гектор.
404] Мовчки всміхнувся, малого синочка побачивши, батько,
405] А Андромаха підбігла до нього, роняючи сльози,
406] Руку схопила, назвавши на ймення, і так промовляла:
407] "О божевільний! Завзяття загубить тебе! Не жалієш
408] Ти ні дитяти свого, ні мене безталанної, – скоро
409] Стану вдовою я, скоро зженуть тебе з світу ахеї,
410] Разом напавши; отож, якщо тебе втратити маю,
411] Краще зійти мені в землю, ніякої більше не буде
412] Втіхи мені у житті, коли ти осягнеш свою долю.
413] Далі – лиш горе. Немає ні батька, ні матері в мене,
414] Нашого батька старого Ахілл умертвив богорівний,
415] Поруйнувавши уцент кілікян заселене місто –
416] Фіви високобрамні. Отож він убив Етіона,

417] Зброї ж із нього не зняв: посоромився в серці своєму,
418] Тільки спалив із його обладунком, оздобленим гарно,
419] Й пагорб насипав над ним, ще й в'язів над ним насадили
420] Німфи нагірні, Зевса егідодержавного доньки.
421] Сім було рідних у мене братів у батьківським домі,
422] І в один день вони разом пішли до оселі Аїда:
423] їх-бо усіх повбивав богосвітлий Ахілл прудконогий
424] В час, як повільних корів вони пасли й овець білорунних.
425] Матір мою, що над Плаком владарила, вкритим лісами,
426] Він аж сюди припровадив із іншою здобиччю разом,
427] Та по часі відпустив, незліченний одержавши викуп, –
428] В домі ж отцевім стрілою убила її Артемїда.
429] Гекторе, все заміняєш ти – батька і матір для мене,
430] Ти ж і за брата мені, і мій чоловік ти прекрасний.
431] Зглянься ж на мене тепер і зостанься тут з нами на вежі,
432] Щоб не лишить сиротою дитя і дружину вдовою.
433] Військо постав при смоковниці дикій, де ворогу легше
434] Вдертись до міста, доступніш на мури високі дістатись.
435] Тричі-бо вже намагалися найхоробріші з ахеїв
436] Під керуванням Еантів обох, богорівних Атрідів,
437] Ідомея славетного й мужнього сина Тідея.
438] Чи не провісник якийсь їм порадив це богонатхненний,
439] Чи напутило їх власного духу палке поривання».

440] В відповідь Гектор великий сказав тоді шоломосяйний:

441] «Все це й мене непокоїть, дружино. Та сором страшенний
442] Був би мені від троян і троянок у довгім одінні,
443] Як боягузом я став би далеко від бою ховатись.
444] Та не дозволить і дух мій цього, бо давно вже навчився
445] Доблесним бути я завжди та битися в лавах передніх,
446] Батькові свому й собі голосну добуваючи славу.
447] Сам-бо це добре я знаю і серцем своїм, і душею, –
448] День той настане колись, і Троя священна загине,
449] З нею загине й Пріам, і народ списоборця Пріама.
450] Але не так за троян бере мене жаль і турбота,
451] Не за страждання самої Гекаби й Пріама-владики,
452] Не за братів, що стільки хоробрих і славних поляже
453] В порох тоді під ударами збройними воїв ворожих,
454] Скільки за тебе, коли хтось із мідянозбройних ахеїв
455] Слізьми умивану десь поведе й дня свободи позбавить.
456] Будеш для іншої в Аргосі дальньому ткати на кроснах,
457] Будеш їй воду носити з Мессеїди або з Гіперей
458] Проти бажання – могутня примусить тебе неминучість.
459] Гляне хто-небудь, як ти проливатимеш сльози й промовить:

460] «Гектора то є дружина, що найхоробріший у битвах
461] Був з конеборних троян, як за свій Іліон вони бились».
462] Мовить він так і болю нового завдасть тобі смутком
463] По чоловіку, що міг день неволі тобі одвернути.
464] Краще нехай я умру, хай пагорб землі мене вкриє,
465] Аніж почую твій зойк, як вестимуть тебе до полону!»

466] Мовив це й руки простяг до дитини осяйливий Гектор,
467] Та до грудей годівниці, убраної гарно, припало
468] З криком дитя, збентежене виглядом любого батька,
469] Міддю ясною налякане й гребенем кінської гриви,
470] Що на блискучім шоломі над ним розвіталася грізно.
471] І усміхнулися батько ласкавий і мати поважна.
472] Зняв свій шолом з голови тоді зразу осяйливий Гектор
473] І на землі біля себе поклав обладунок блискучий,
474] Любе на руки узявши дитя, погойдав його трохи
475] Й Зевса та інших богів почав молитовно благати:

476] «Зевсе та інші богове, зробіть, щоб дитя моє любе
477] Стало таким же, як я, у троянському війську найкращим,
478] Дужим таким же й хоробрим, міцним владарем Іліона,
479] Щоб говорили про нього, як буде з війни він вертатись:
480] «Цей куди кращий за батька!» Щоб він закривавлену зброю,
481] З ворога знявши, приніс і матері радував серце!»

482] Мовив це й любій дружині на руки маленького сина
483] Він передав. Пригорнувши дитя до пахучого лона,

484] Мати крізь сльози всміхнулась. А муж її, пойнятий жалем,
485] Гладив рукою її й, на ім'я називаючи, мовив:

486] «О бідолашна! Серця свого не роз'ятрної журбою!
487] Всупереч долі ніхто до Аїду мене не спровадить.
488] Але й судьби, я гадаю, ніхто із людей не уникне,
489] Чи боягуз, чи відважний, якщо вже на світ народився.
490] Краще вертайся додому й своєї пильнуй уже справи –
491] Кросен своїх і куделі, служебницям нашим загадуй
492] Дбати про діло своє. А війна – чоловіча турбота,
493] Кожного, хто народивсь в Іліоні, моя ж особливо».

ДАВНЬОГРЕЦЬКА ЛІРИКА (за матеріалами бібліотеки Укрліб)

Алкей

Алкей – поет, представник монодичної лірики, жив на острові Лесбосі (кінець VII – початок VI ст. до н. е.) в його міському центрі Мітіленах. На початку VI ст. до н. е. Мітілени були ареною жорстокої класової боротьби, що закінчилась диктатурою Піттака, висунутого демократами. Як аристократ, Алкей був вигнаний з батьківщини, агітував проти Піттака, підготовляючи збройне повстання. Ці прагнення поета знайшли собі вираз в «Піснях заколоту». Згодом він сам змушений був визнати, що ілюзії військово-землевласницької аристократії марні і що не можна вести державний «корабель» у довільно вибраному напрямі. Можливо, що він відійшов від суспільного життя, вдавшись у сколіях та інших віршах до оспівування дружніх бенкетів і особистих переживань. Важливе місце в поезії Алкея посідали гімни олімпійцям. Від його багатой і яскравої творчості до нас дійшли тільки уривки. Останні знахідки Оксірінхських папірусів значно збільшили їхню кількість. Застосований Алкеєм уперше розмір – так звана «алкеєва строфа» – пережив поета надовго: ми знайдемо цю строфу в Горация як один з улюблених римським поетом розмірів.

Пер. Г. Кочура

Міддю сяє великий дім; є для служби Аресові
У ньому все:
І шоломи блискучі є, і, біліючи, китиці
Висять на них,
Щоб прикрасити голови вояків; і на стінах там
Кольчуги скрізь –
Захист певний від стріл прудких; на цвяхах шишаки міцні
Блищать кругом;
Тут і панцири є лляні, там опуклі та вигнуті
Щити лежать;
Ось халкідські мечі й списи, пояси бойові також
Знайдуться тут.
Все зготовлене, все тут є. Пам'ятаймо ж про діло те,
Що ми почнем.

■ ■ ■

Не розумію звади поміж вітрів.
Шаліють хвилі, линуть сюди й туди...
А ми в розбурхану негоду
В чорнім судні серед хвиль кружляєм,
Жорстоко гнані нападом бурі злим.
Сягають хвилі аж до підніжжя щогл,
Вітрило наше розірвалось,
Тільки лахміття по вітру має.
Але найвище посеред хвиль лихих
Іще грізніший вал підіймається,
Біду віщує нездоланну,
Перше ніж пристань боги пошлють нам...

■ ■ ■

Ані башти грізні, ані камінний мур
Порятунку не можуть дати:
Найміцніша стіна – нарід озброєний.

Пер. А. Содомори

Біль гіркий колись переніс, говорять,
Цар Пріам з дітьми через твій, Єлено,
Злочин, як спалив Іліон священний
Зевс-громовержець.

Не з такою в колі богів весілля
Еакід справляв, а з палат Нерей
В дім Кентавра він заманив любов'ю
Дівчину ніжну.

Так колись Пелей на дівочім стані
Пояс розв'язав і жаданим шлюбом

Поєднались він і дочка найкраща
Бога Неря.

Рік минув – родився півбог безстрашний,
Син білявий в них, жеребців погонич,
А з вини Єлени в боях фрігійці
Кров'ю стікали.

■ ■ ■

І день, і ніч веселощів повен дім:
Під п'яний крик наповнює він собі
Вином незмішаним бокали;
Що там закони! Він п'є-гуляє.

Такі розваги дикі любив і цей,
Як лиш добився почестей – ось тоді
Безжурно пив вино гуляка.
Тільки бокал стукотів об днище.

І ти, такої матері син, зумів
Здобути славу добру і почесі,
Які повинні мати люди
З чесним ім'ям благородних предків.

■ ■ ■

З краю світу прийшов
На батьківщину ти.
Меч з собою приніс,
Вірний в бою тобі.
Рукоятка його
З кості слонової
У каймі золотій.
Ним вавілонянам
Ти безстрашно служив –
Виручив їх з біди.
Перемігши в бою
Велетня, – ростом він
Ліктів п'ять досягав.

■ ■ ■

Землі ділянку добру на видноті
Лесбійці спільно виділили для всіх.
На ній жертівники на славу
Там спорудили богам безсмертним.
І Зевса-батька кликали, і тебе,
Богине Геро, матір прославлену
Всього живого, третім з ними
Кликали у молитвах Діоніса.
То ж нині вчуйте ви і мої слова,

Якими вас благаю – звільніть мене
Від мук нестерпного вигнання,
Край покладіть ви моїм нещастям.
А сина Гірри нині настигне хай
Рука Еріній мстивих: колись із ним
Ми кров'ю жертви поклялися
В дружбі і вірності непорушній
Або у чорну землю лягти усім
У битві з тими, хто управляв тоді,
Або самих їх перебивши,
Врешті народ від страждань звільнити.
Та він, пузатий, совість утративши,
Глухий душею, клятви священні ті
Під ноги кинувши нахабно,
Місто і нас, мов хижак, шматує.

ДО САПФО

Сказати дещо хочу тобі одній,
Але, як тільки глянеш на мене ти, –
Уста мої змикає сором,
Перед тобою стою безмовний.

ВІДПОВІДЬ САПФО

Коли б твій намір чистий і добрий був,
Тоді б і слово легко злетіло з уст,
І вниз очей не опускав би,
Сміло сказав би, чого бажаєш.

Анакреонт

Анакреонт з острова Теосу (в Іонії), як і Сапфо та Алкей, – представник монодичної лірики (пісні з музичним супроводом), жив у другій половині VI ст. до н. е. Утікаючи від наступу персів, він переїхав до Теоської колонії – Абдери. У Фракії він перебував при дворі Полікрата на Самосі, пізніше – при дворі Пісістратида Гіппарха в Афінах, нарешті – у Фессалії. Від творів Анакреонта дійшли до нашого часу тільки невеличкі фрагменти; пізніша традиція зробила його співцем вина й кохання, але є підстави гадати, що його поетична еротика відрізнялася від еротики «анакреонтичних» пісень, складених в олександрійську добу. В одному з фрагментів він порівнює, наприклад, Ерота з ковалем, що уразив його серце важким молотом. Проте європейські літератури пізнішої епохи уявляли собі Анакреонта лише як представника «легкої» поезії.

Пер. Г. Кочура

Сивина вкриває скроні, голова моя сріблиться,
Молоді літа відрадні проминули; зуби слабнуть.
Відліта життя солодке - небагато вже лишилось.
Зупинить ридань не можу, бо мене лякає Тартар,
Бо страшить Аїда темне підземелля; важко в нього
Увійти; коли ж увійдем - повороту нам не буде.

■ ■ ■

Кобилице фракіяно, чом од мене ти втікаєш,
Косо дивлячись на мене, ніби справді неук я?
Почекай, тобі вудила я накину і скерую,
Взявши повід, біг твій бистрий на призначену мету.
Нині ти лише по луках вільно скачеш і пасешся,
Досі, мабуть, не траплявся вершник сміливий тобі.

■ ■ ■

У коней ми на стегнах
Випалюємо тавра;
Парфян хоробрих можна
Пізнати по тіарах;
Закоханих так само
Я вгадую відразу,-
І в них у серці завжди
Буває знак маленький.

■ ■ ■

Сумно жити не кохавши,
Сумно жити й покохавши,
Найсумніше ж від усього
Ошукатися в коханні.
Все Ерот під ноги топче –
Людську мудрість і звичаї,
Тільки срібло всі шанують.
Хай тому добра не буде,
Хто найперший прагнув срібла!
Через те братів не стало,
Через те й рідня не рідна,
Через те убивства, війни,
Та найбільше нас, коханців,
Через те усюди гине.

■ ■ ■

Пер. В. Маслюка

Принеси води, юначе, і вина подай швиденько,
І вінки духмяні з квітів, щоб з Еротом поборотись.
Ну же, пиймо не як скіфи, що без пісні сидять тихо.
Не люблю я нудьгувати: на бенкеті з вином разом
Давай пісню, серцю милу.
Про Ерота, що пов'язки із пахучих носить квітів,
Пісню буду я співати: він, володар над богами,
Й людей також підкоряє.

Пер. А. Содомори

Золотоволосий Ерот мене
Знову поцілив пурпурним м'ячем –
Дівчину в барвних сандалях тепер
 Каже мені забавляти.
Лиш залишилося кляте дівча, –
З Лесбосу славного родом воно, –
Та й, осміявши мою сивину,
 Іншому звабно моргає.

Дай мені Гомера ліру
Без струни, що зве до бою,
Принеси глибокий келих
І ті приписи, що кажуть,
Як з вином змішати воду.
Вип'ю трохи – й затанцюю
І, забувши про повагу,
Струн торкнуся, заспіваю
Голосну застольну пісню.
Дай мені Гомера ліру
Без струни, що зве до бою.

Сапфо

Сапфо – ім'я знаменитої в стародавні часи й уславленої у світовій літературі жінки-поетки, представниці монодичної меліки (пісенної лірики) VI ст. до н. е. Уродженка острова Лесбосу, Сапфо була там, між іншим, засновницею і керівницею «дому Муз» при храмі Афродіти, де багаті дівчата з різних місць колоніальної й острівної Греції вдосконалювались у музиці й поезії. У Мітіленах, столиці Лесбосу, Сапфо була відома не тільки як поетеса, але і як громадська діячка. Належачи, так само, як і її сучасник і земляк Алкей, до аристократичної партії, Сапфо після перемоги демократії емігрувала (близько 592 р. до н. е.) в Сіцилію. Пізніша легенда про те, що Сапфо, не зустрівши відповіді від юнака Фаона на своє до нього кохання, в розпуці кинулася з Левкадської скелі в море, так само непевна, як і всі інші легенди, пов'язані з ім'ям Сапфо.

У стародавні часи поетичні твори Сапфо склали дев'ять книг, серед яких були гімни, весільні пісні (епіталами), пісні любовні і елегії. До нас дійшли, крім уривків, тільки дві цілі поезії, вміщені нижче: гімн до Афродіти, в якому поетеса благає богиню допомогти їй у коханні, і друга поезія, перекладена пізніше римським поетом Катуллом і потім безліч разів перекладувана на всі мови світу, – поезія, що змальовує в усій реальності силу любовного почуття. Обидві поезії в оригіналі написані так званою «сапфічною строфою», яка в римській літературі увійшла в ужиток особливо після Горация.

Інші три поезії, наведені нижче, – це великі уривки, знайдені наприкінці XIX ст. серед папірусів під час археологічних розвідок на місці стародавнього Оксірінха в Єгипті. Перший з них – звертання до морських німф (нерейд), написаний з приводу повернення брата Сапфо Харакса з Єгипту, де він заплутався був у тенетах кохання до гетери Родопис (як про це розповідає Геродот у своїй історії, кн. 2, розд. 134–135). Подальші уривки – знахідки XX століття.

Пер. Г. Кочура

Барвношатна владарко, Афродіто,
Дочко Зевса, підступів тайних повна,
Я молю тебе, не смуги мені ти
Серця, богине,
Але знов прилинь, як колись бувало:
Здалеку мої ти благання чула,
Батьківський чертог кидала й до мене
На колісниці
Золотій летіла ти. Міцнокрила
Горобина зграя, її несучи,
Над землею темною, наче вихор,
Мчала в ефірі.
Так мені являлася ти, блаженна,
З усміхом ясним на лиці безсмертнім:
«Що тебе засмучує, що тривожить,
Чом мене кличеш?
І чого бажаєш бентежним серцем,
І кого схилити Пейто повинна
У ярмо любовне тобі? Зневажив
Хто тебе, Сапфо?
Хто тікає – скрізь піде за тобою,
Хто дарів не взяв – сам дари вестиме,
Хто не любить нині, полюбить скоро,
Хоч ти й не схочеш...».
О, прилинь ізнов, од нової туги
Серце урятуй, сповни, що бажаю,
Поспіши мені, вірна помічнице,
На допомогу.
До богів подібний мені здається
Той, хто біля тебе, щасливий, сівши,
Голосу твого ніжного бриніння
Слухає й ловить
Твій принадний усміх: від нього в мене
Серце перестало б у грудях битись;
Тільки образ твій я побачу – слова
Мовить не можу.
І язик одразу німіє, й прудко
Пробігає племін тонкий по тілу.
В вухах чути шум, дивлячись, нічого
Очі не бачать.
Блідну і тремчу, обливаюсь потом,
Мов трава пожовкла, безсило никну,
От іще недовго й, здається, має
Смерть надлетіти...

Діви Нереїди, нехай щасливо
Вернеться мій брат у країну рідну,

Все, що тільки він серцем забажає,
Все йому сповніть!
Чим грішив колись - хай в непам'ять піде,
Хай радіють зустрічі друзі давні,
Вороги - смутяться. Нехай їх краще
Зовсім не буде!..
Хай сестру свою нині він вшанує,
Хай без вороття проминеться горе...
І мені-бо часто смутила серце
Братня неслава,-
Як усюди йшов поговорі про нього
І лихі обмови – на втіху людям;
Тільки що змовкали – мені здавалось –
Знову починались...
О, почуй, богине, втиши печалі,
Зло втопи в нічній темряві похмурій,
Відведи від нас всі нещастя, будь нам
Ти оборона!

■ ■ ■

Прагну тільки померти я...
У хвилину прощання, ридаючи,
Говорила вона мені:
«Сапфо, бідні з тобою ми!
Ні, не можу тебе я покинути!»
Я ж тоді відказала їй:
«Мила, їдь собі з радістю,
Лиш мене не забудь, пригадай лише,
Що була мені люба ти,
Не забудь і того, що нам
Довелося зазнати прекрасного.
Як колись запашні вінки
І з троянд, і з фіалок ми
Навесні заплітали й квітчалися,
Як квітками й зелом густим,
Мов намистом із зелені,
Шию ніжну собі ти прикрасила,
Як колись поливала ти
Золоті свої кучері
Ароматного мира струмочками,
Як рукою прекрасною
Простягала ти келиха –
І солодкий напій я тобі лила...»

■ ■ ■

Дай мені в хвилини благань узріти
Образ милий твій, всемогутня Геро,
Ти, якій славетні царі Атріди
Палко молились.
Тут вони, по ратних трудах з-під Трої

Пливучи, зійшли на священний берег,
В час, коли свій шлях довести до цілі
Їм не щастило.
Тут вони благали тебе і Зевса
Помогти й принадного Діоніса,
Нині ти й мені поспіши на поміч
Знову, богине.

■ ■ ■

З Криту ти сюди завітай, богине,
В храм святий, де яблунь квітучі віти
Стелють тінь, де з вітарів ніжний лине
Ладану подих.
Де вода біжить джерелом холодним
З-під розлогих яблунь, де вкрили густо
Землю всю троянди, а шелест листя
Сон навіває.
Де весна, прибравши барвистим цвітом
Щедро луг зелений, в священній тиші,
Ледве трав торкаючись, благодатним
Леготом дише.
Там вінок надівши з весняних квітів,
Ніжний цвіт до нектару кинь і щедро
Ним наповнюй келихи, о Кіпрідо,
Золотосяйні.

■ ■ ■

Кажуть ті – піхота найкраща в світі,
Ті – кіннота, інші – військові судна,
Я ж кажу: найкраще є те на світі,
Що полюбив ти.
Впевнитись у цім дуже легко можуть
Всі, хто хоче, бо між жінок найкраща
Чарівна Єлена свого лишила
Славного мужа.
Поплила по сивому морю в Трою,
Батька-матір рідних, дочку єдину -
Всіх забула, всіх, в дурмані любовнім
Розум згубивши.
Бо жінок, які у житті сприймають
Легко все, привабити також легко.
Ось і Анакторію я згадала,
Мрію далеку.
О, наскільки глянуть було б миліше
На ходу принадну її і світлий
Усміх, ніж лідійські вози й піхоту
Бачити в битві!

■ ■ ■

Яблуко спіле смачне там на гілці собі червоніє
Ген, аж на самім вершечку – забув садівник обірвати.
Ні, не забув – не зумів він того досягнути вершечка.

■ ■ ■

Жереб мені
Випав такий:
Серцем палким
Любити
Ласку весни,
Розкіш, красу,
Сонця ясне
Проміння.

■ ■ ■

Не в силах ткати я –
Серце болить,
О рідна мамо!
Жагою, мов вогнем,
Мучить мене
Кіпріда ніжна.

З РИМСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Горацій

ДО МЕЛЬПОМЕНИ

Звів я пам'ятник свій. Довше, ніж мідь дзвінка,
Вищий од пірамід царських, простоїть він.
Дош його не роз'їсть, не сколихне взимі,
Впавши в лють, Аквілон; низка років стрімких –

Часу біг коловий – в прах не зітре його.
Смерті весь не скорює: не западе в імлу
Частка краща моя. Поміж потомками
Буду в славі цвісти, поки з Весталкою

Йтиме понтифік-жрець до Капітолію.
Там, де Авфід бурлить, де рільникам колись
Давн за владаря був серед полів сухих, –
Будуть знати, що я – славний з убогого –

Вперше скласти зумів по-італійському
Еолійські пісні. Горда по праву будь,
Мельпомено, й звінчай, мило всміхаючись,
Лавром сонячних Дельф нині й моє чоло.

РИМСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

О кораблю, вважай, знову помчать тебе
В море хвилі буйні... Що ти?.. Вертай назад,
 Кидай якорі... Бачиш:
 Довгих весел уже нема,
Зайві щогли твої бурєю зламано,
Снасті стогнуть-тріщать, ребра розхитані.
 Кіль твій ледве держиться
 Проти хижого тиску хвиль!
Вже нема на тобі паруса цілого,
Ні богів над кермом, сильних заступників,
 Марно чванишся, ніби
 Ти – із кедра понтійського, –
Рід і титул тобі не допоможуть тут.
Вже не вірить плавець кермі мальованій, –
 Бачить він: без опору
 Хвиля носить і б'є тебе.
Ще недавно мені був ти огидливий,
Нині сушиш мене болем, турботами.
 Стій, не йди, де нуртує
 Море серед зловісних скель!

ДО ЛЕВКОНОЇ

Негоже нам, о Левконоє, знати,
Яку нам суджено в житті наземнім путь.
Халдейських віщунів не будемо питати:
Халдейських чисел нам ніколи не збагнуть.
Чи довго житимем, чи скоро час розстання, –
Приймаймо з дякою, що доля нам дає,
Хоч, може, ця зима – для нас зима остання,
І вже не чутиєм, як море в берег б'є.
Тому розумна будь: важкий і пінний келих
До вогких уст своїх бездумно піднімай,
І безліч днів живи безжурних і веселих,
І лиш на це життя надію покладай.
Минає хутко час: лови, лови хвилини!
Не вір прийдешньому, що нам назустріч лине!

Катулл

НАПИС НА КОРАБЛІ

Ось цей кораблик, подорожні, каже вам,
Що в швидкості він перший був між першими
На всьому морі; чи б'ючи веслом до хвиль,
Чи під тугим вітрилом – судна будь-які
Він залишав позаду. Недовірливим
Підтвердить це скелястий берег Адрії
І грізна Пропонтіда, і Кіклади ті,
Й славний Родос, як і Понту гавані,
Непевні в бурю, де колись, до того ще,
Як кораблем зробився, він зростав собі
У гаю кучерявім і вітрам, було,
На верху Кітерійським щось нашіпував.

О горбе Амастрійський і ти, Кіторе,
Порослий буком, ви це знали, бачили –
Кораблик мовить, – на верхів'ї вашому,
Стрункий, я пнувсь до сонця, потім чули ви,
Сплеснув у тім затоні я веслом легким –
І на моря бурхливі вже повіз свого
Господаря кораблик. Биля хвиля в бік
І зліва, й справа, бо попутний вітер дув,
Обох вітрил полотна напинаючи,
Берегових ні разу не молив богів,
І все ж на тихі води озерця того
Змів моря бурхливі. Так було колись,
Було — й давно минуло. Нині сохне він
У млявості старечій і присвячує
Себе близнятам – Касторві й Поллуксу.

ДО ЛЕСБІЇ

Жиймо, Лесбіє мила, і кохаймось
Та про осуд лихий дідів суворих
Киньмо дбати – копійки він не вартий!
Хай заходить і знову сходить сонце –
Нам, як тільки погасне день короткий,
Ніч солодка стає безмежжям вічним.
Дай-но тисячу поцілунків й сотню,
Потім другу тисячу й другу сотню,
Ще раз тисячу, потім знову сотню,
А коли вже зберем багато тисяч,
То змішаєм у безлад, щоб самі ми
Лік згубили й щоб хтось лихий не заздри,
Взнавши, скільки було отих цілунків.

ДО ЛЕСБІЇ

Ти хочеш, Лесбіє, дізнатись неодмінно,
Яким числом твоїх цілунків неоцінних
Украй і через край задовольнився б я?..
Ах, скільки є піщин у золотих краях
Кірени дальньої, де сильфію багато,
Від гробовищ царя шанованого Батта
І до Юпітера лібійського святинь,
І скільки зір – очей з нагорених склепінь
Глядять на людський рід, мовчанням ночі вкритий, –
Цілунків стільки жде і твій Катулл неситий,
Щоб заздрісник урвав той незліченний лік,
Щоб горя не вшептав лукавий чийсь язик...

ПОЕТ ПРО СЕБЕ

Катулле бідний, вже химери гнати годі,
Бо те, що втратив ти, пропало навіки!
Всміхалося тобі колись ясне сонце,
Як ти туди ходив, куди вела люба,
Дорожча і миліша над усе в світі.
О, скільки пустотливих там було жартів,

Яких хотілося й тобі і їй разом!
Так, так, всміхалося тобі ясне сонце,
Тепер вона не хоче, – будь же і ти гордий
І не біжи за нею, й не журиш дурно,
А все стерпи й переможи твердим духом!
Прощай, дівчино! Вже Катулл стоїть твердо.
Шукать тебе й просить не буде він марно,
Щоби, непрохана, зазнала й ти горя.
Злочинна, що тепер твоє життя значить!
Чи прийде хто? кому здасися за гарну?
Кого полюбиш і чиею ти будеш?
Кого, цілуючи, укусиш за губку?
А ти, Катулле, не хитайсь і стій твердо!

ДО ЦИЦЕРОНА

Найкрасномовніший із Ромулових чад,
І з тих, які живуть, і з тих, що вже немає,
І з тих, що принесе майбутніх років ряд, –
Мій Марку Туллію! Хвалу тобі без краю
І дяку без кінця Катулл зложити рад –
Катулл, між усіма поетами найгірший,
Такий між усіма поетами найгірший,
Як ти між усіма найкращий адвокат.

5.4. Методичне забезпечення курсу

Методичне забезпечення курсу представлене підручниками та посібниками з курсу, хрестоматіями, літературознавчими словниками, опорними конспектами лекцій, методичними рекомендаціями до курсу, рекомендованою художньою та науковою літературою, нормативними документами, ілюстративними матеріалами до курсу, пакетами тестових завдань та завдань контролю й самоконтролю знань.

Інформаційні ресурси:

нормативна база, джерела Інтернет, електронні адреси бібліотек.

Навчальнве видання

КРЕТОВА Олена Іванівна

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: АНТИЧНІСТЬ

Навчально-методичний посібник

Підп. до друку 14.09.2023. Формат 60 × 84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Обл.-вид. арк. 4,0. Ум. друк. арк. 4,2.
Вид. № 09-23. Наклад 100 прим.

Видавець Третяков Олександр Миколайович.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
Серія ДК № 4862 від 11.03.2015 р.
Україна, 18001, м. Черкаси, вул. Слави, 1, к. 24.
Тел.: 067 4701314. E-mail: book_brama@ukr.net